

Kandidatspeciale

Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse inden for strafferetsplejen med særligt fokus på egen-skyldsvurderingen

Compensation for unlawful imprisonment in the criminal justice system with a special focus on the assessment of own fault

Foto: www.pixabay.com

Fag: Strafferet

Vejleder: Birgit Feldtmann

Forfatter: Wasiim Bahr, studienummer: 20163361

Antal anslag inkl. mellemrum: 142.080

INDHOLDSFORTEGNELSE

ABSTRACT	4
1 INDLEDNING	5
1.1 PROBLEMFORMULERING.....	6
1.2 AFGRÆNSNING	7
1.3 METODE	9
2 ANALYSE AF DE MATERIELLE ERSTATNINGSREGLER.....	13
2.1 OVERORDNET OM RETSPLEJELOVENS KAPITEL 93 A.....	13
2.1.1 Kort om lovgrundlaget og historisk udvikling.....	13
2.1.2 Anvendelsesområdet for retsplejelovens kapitel 93 a.....	14
2.2 DE MATERIELLE ERSTATNINGSREGLER.....	15
2.2.1 Ansvarsgrundlag samt materielle betingelser for erstatning, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 1.....	15
2.2.2 Erstatning ud fra en proportionalitetsbetragtning eller rimelighedsbetragtning, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 2.....	18
2.3 DELKONKLUSION	22
3 ANALYSE AF ERSTATNINGENS STØRRELSE OG PROCESSUELLE ERSTATNINGSREGLER	23
3.1 ERSTATNINGENS STØRRELSE.....	23
3.1.1 Ydelsen af erstatning for uberettiget frihedsberøvelse i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 1.....	23
3.1.2 Ydelsen af erstatning for uberettiget frihedsberøvelse i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 2.....	26
3.2 DE PROCESSUELLE ERSTATNINGSREGLER.....	27
3.2.1 Kompetenceforhold og fremgangsmåde ved fremsættelse af erstatningskravet.....	27
3.2.2 Fristen for fremsættelse af kravet	28
3.2.3 Klageadgang.....	30
3.2.4 Indbringelse for retten.....	30
3.2.5 Opfyldelse	32
3.3 DELKONKLUSION	32
4 ANALYSE AF EGEN-SKYLDSVURDERINGEN	34
4.1 OVERORDNET OM EGEN-SKYLDSVURDERINGEN	34
4.2 MISTANKEPÅDRAGENDE ADFÆRD FØR STRAFFORFØLGNINGEN	37
4.2.1 Bevægelse nær grænsen for det kriminelle.....	37
4.2.2 Udvist uforsigtighed.....	39
4.2.3 Anden mistankepådragende adfærd.....	43
4.3 MISTANKEPÅDRAGENDE ADFÆRD UNDER STRAFFORFØLGNINGEN	45
4.3.1 Afgivelse af urigtig tilståelse.....	45
4.3.2 Undladelse af at rense sig for mistanke	46
4.3.3 Usande forklaringer i øvrigt.....	50
4.4 ADFÆRD SOM I SÆRLIG GRAD INDICERER EN FÆNGSLINGS- ELLER ANHOLDELSSESGRUND.....	52

4.4.1	<i>Unddragelse af straffølgning</i>	52
4.4.2	<i>Kollusion med efterforskningen</i>	53
4.4.3	<i>Nægter at besvare identitetsspørgsmål</i>	54
4.5	DELKONKLUSION	55
5	KONKLUSION	57
6	LITTERATURLISTE	60
7	BILAG	64
7.1	BILAG 1	64
7.2	BILAG 2	65
7.3	BILAG 3	66

Abstract

The purpose of this master thesis is to examine the ruling of compensation for unlawful imprisonment in the criminal justice system with a special focus on the assessment of own fault in the Administration of Justice Act section 1018 a. First, the master thesis analyses the material conditions in the ruling of compensation for unlawful imprisonment in the criminal justice in the Administration of Justice Act section 1018 a. Second, the master thesis briefly analyses the amount of the compensation that is given to the one claiming compensation. Furthermore, the master thesis briefly examines the procedural rules of compensation for unlawful imprisonment in the criminal justice system. Finally, the master thesis analyses the assessment of own fault in the Administration of Justice Act section 1018 a (3). In relation to this, the master thesis examines which factors that can either reduce the amount of compensation or deny the access to get compensation for unlawful imprisonment in the criminal justice system.

The analysis concludes that the right to compensation for unlawful imprisonment in the criminal justice system only occurs when the material conditions are fulfilled. The material conditions are the conditions mentioned directly in the Administration of Justice Act section 1018 a, and the general conditions of tort law. The important factor in relation to this is that there is a no-fault-liability for the state for unlawful imprisonment in the criminal justice system.

In relation to the amount of the compensation, the analysis concludes that the compensation is given on the basis of annual regulated fees by the Director of Public Prosecutions, unless specific circumstances show otherwise. Specific circumstances may justify an increase in the compensation.

Furthermore, it can be derived from the analysis that the procedural rules are easing the process for the one claiming compensation. The one claiming compensation simply needs to make his claim for damages or complain before the expiry of the time limit in the Administration of Justice Act section 1018 e. The one claiming compensation also has access to require the case to be tried in court.

Finally, the analysis concludes that the right to compensation can be either reduced or denied due to own fault. The assessment of own fault is based on specific assessments depending on each case. However, the overall factors in the assessment of own fault in the Administration of Justice Act section 1018 a (3) are *“the conduct of the suspect prior to the prosecution”*, *“the suspicious conduct of the suspect in connection with the prosecution”* and *“the conduct of the suspect that specifically indicates a reason for imprisonment or arrest.”* The most decisive factor in the assessment of own fault is, that the one claiming compensation has acted in a behavior in which the unlawful imprisonment is a foreseeable consequence of this conduct.

1 Indledning

Borgerens grundlæggende rettigheder udgør fundamentale principper for forståelsen af en retsstat. Retsstatens beskyttelse af borgerens grundlæggende rettigheder indebærer, at statsmagtens indgreb kræver lovhjemmel. Krænkes disse rettigheder af retsstaten, må et erstatningsansvar i dag være en selvfølge af et sådant indgreb.¹ Det er en helt grundlæggende rettighed, at enhver har ret til frihed og som udgangspunkt ikke må berøves friheden efter menneskerettighedskonventionens artikel 5. Menneskerettighedskonventionens artikel 5, stk. 5 hjemler krav på kompensation i tilfælde af en krænkelse af bestemmelsen.

De principielle hensyn bag de nationale regler om erstatning for uberettiget frihedsberøvelse i retsplejelovens § 1018 a, og kapitel 93 a, er overordnet at tilgodese udsatte borgere for uberettigede straffeprocessuelle tvangsindgreb. Dette kommer til udtryk ved, at erstatningsordningen skal anses som en forsikringsordning. Heri ligger, at det i almindelighed er i samfundets interesse, at der efterforskes i straffesager, hvorfor samfundet må bære omkostningerne som følge af politiets handlinger frem for at den enkelte borger bærer omkostningerne. Erstatningsordningen skal beskytte den erstatningssøgendes ret til at blive betragtet som uskyldig ved at yde erstatning på et objektivt grundlag. Denne ret til erstatning nægtes kun, hvis den erstatningssøgende selv giver anledning til frihedsberøvelsen. Herefter er udgangspunktet, at staten ifalder et erstatningsansvar såfremt den erstatningssøgende ikke dømmes i straffesagen.²

Ovenstående hensyn bag reglerne skal ses i sammenhæng med de grundlæggende principper i vores retssamfund, herunder uskyldsformodningen (*in dubio pro reo*) og objektivitetsprincippet efter retsplejelovens § 96, stk. 2. Denne bestemmelse angår efter ordlyden selve strafforfølgningen, men objektivitetsprincippet anses for at gælde hele anklagemyndighedens virksomhed og dermed også erstatningssagen. Har anklagemyndigheden eksempelvis ikke formået at få den erstatningssøgende dømt i den forudgående straffesag, skal den erstatningssøgende alligevel have tilkendt den korrekte erstatning efterfølgende. Det er ikke alene afgørende, at afgørelsen både er materielt og formelt korrekt, men den erstatningssøgende skal også have tillid til afgørelsens korrekthed.³ Dette er sikret gennem de processuelle erstatningsregler bestående af en klageadgang og domstolsprøvelsesadgang for at sikre tillid til retssystemet.

De processuelle erstatningsregler er gjort enkle for den erstatningssøgende således, at det er nemt for den erstatningssøgende at rejse en erstatningssag. Den erstatningssøgende skal blot inden for en 2-

---

¹ Bang Fuglsang Madsen Sørensen, Henning, Den europæiske arrestordre og retten til erstatning for frihedsberøvelse, s. 24 og s. 31.

² Bang Fuglsang Madsen Sørensen, Henning, Den europæiske arrestordre og retten til erstatning for frihedsberøvelse, s. 31.

³ Bang Fuglsang Madsen Sørensen, Henning, Den europæiske arrestordre og retten til erstatning for frihedsberøvelse, s. 66.

måneders frist anmode om at få indbragt erstatningskravet for retten, hvorefter statsadvokaten forestår det praktiske arbejde samt oplyser sagen i retten.⁴ De processuelle erstatningsregler har den betydning, at straffeprocessen anvendes til behandling af erstatningssager hidrørende fra straffeprocessen som følge af politiets arbejde. Dette medfører, at den erstatningssøgende lettes fra byrden ved selv at skulle forfølge kravet civilretligt, og samtidig indebærer det, at anklagemyndigheden kan føre sagen og i øvrigt er fortrolig med straffeprocessen.⁵ De processuelle erstatningsregler giver derfor samlet set en let adgang til genoprejsning for den erstatningssøgende.

Udover den smidige og særdeles gunstige procesform for den erstatningssøgende, følger beskyttelsen af denne yderligere gennem det objektive og strenge ansvar samt den gennemskuelige og forudsigelige opgørelse af det konkrete erstatningsbeløb.⁶ Den erstatningssøgende har derfor mulighed for at forudse sin retsstilling.

Beskyttelsen af den erstatningssøgende kan illustreres ud fra en vægtskålmodel. En frihedsberøvelse og dertil grov sigtelse kan udgøre en krænkelse af den udsattes selvværd og omdømme.⁷ Dette skal den erstatningssøgende kompenseres for. På den ene side er den erstatningssøgendes adgang til at kræve erstatning derfor helt afgørende og essentiel for opretholdelsen af et retssamfund. På den anden side kan det ikke være rimeligt, at den erstatningssøgende godtgøres eller opnår en berigelse, som følge af dennes egen skyld. Spørgsmålet er imidlertid hvad der skal til for, at der foreligger egen skyld, der kan begrunde nedsættelse af/eller helt bortfald af retten til erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 3.

1.1 Problemformulering

Kandidatspecialet analyserer de materielle erstatningsregler ved erstatning for uberettiget frihedsberøvelse inden for strafferetsplejen, jf. retsplejelovens § 1018 a. I denne sammenhæng inddrages en kort analyse af erstatningens størrelse og processuelle erstatningsregler ved erstatning for uberettiget frihedsberøvelse efter bestemmelsen. I forlængelse heraf fokuserer kandidatspecialet særligt på en analyse af egen-skyldsvurderingen, herunder hvad der kan begrunde nedsættelse af/eller helt bortfald af denne ret til erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 3.

---

⁴ Lund Poulsen, Jakob, m.fl., Straffeprocessen, s. 977.

⁵ Nielsen, Gorm Toftegaard, Straffesagens gang, s. 31.

⁶ Bang Fuglsang Madsen Sørensen, Henning, Den europæiske arrestordre og retten til erstatning for frihedsberøvelse, s. 103.

⁷ Henricson, Ib, Politiret, s. 1047.

1.2 Afgrænsning

Kandidatspecialet fokuserer på retten til erstatning for uberettiget frihedsberøvelse inden for strafferetsplejen og på egen-skyldsvurderingen, herunder hvad der kan begrunde nedsættelse af/eller helt bortfald af denne ret til erstatning, jf. retsplejelovens § 1018 a.

Det primære fokus i kandidatspecialet vil være på de materielle erstatningsregler og på egen-skyldsvurderingen i retsplejelovens § 1018 a, hvor egen-skyldsvurderingen i retsplejelovens § 1018 a, stk. 3 udgør hovedvægten, idet kandidatspecialet *særligt* fokuserer på en analyse heraf. Disse problemstillinger udgør således kandidatspecialets kerne. For en dybere forståelse af disse regler og formålet hermed, er det imidlertid essentielt at inddrage en behandling af erstatningens størrelse og de processuelle erstatningsregler. Da reglerne om erstatningskravet og de processuelle erstatningsregler falder uden for hovedfokusset, behandles disse områder i begrænset omfang og udgør derfor en mindre del af kandidatspecialet.

Overordnet set findes reglerne om økonomisk oprejsning til personer udsat for uberettigede straffeprocessuelle tvangsindgreb i retsplejelovens kapitel 93 a om ”Erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning.”

Det er først og fremmest relevant at afgrænse kandidatspecialets fokusområde til at angå erstatning i anledning af *strafferetlig forfølgning*. Da kandidatspecialet angår erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning, behandles politiets politimæssige opgaver, herunder uberettigede administrative frihedsberøvelser og deraf følgende erstatningspådragende adfærd, ikke nærmere. Kandidatspecialet omhandler udelukkende erstatning for uberettiget frihedsberøvelse, herunder anholdelse og varetægtsfængsling, i relation til begrebet ”strafferetlig forfølgning.”

For politiet der handler inden for strafferetsplejen, bygger et ansvarsgrundlag på et objektivt ansvar, jf. retsplejelovens § 1018 a. I modsætning hertil bygger politiets erstatningspådragende adfærd uden for strafferetsplejen på dansk rets almindelige regler og dermed et culpaansvar.⁸ Erstatningspådragende adfærd uden for strafferetsplejen vil som følge af dette kandidatspeciales fokus, ikke blive behandlet.

Reglerne i retsplejelovens kapitel 93 a §§ 1018 a-1018 d angående økonomisk oprejsning i anledning af strafferetlig forfølgning retter sig både mod sigtede, ikke-sigtede og dømte. Retsplejelovens § 1018 b angår erstatning for andre straffeprocessuelle indgreb og er begrænset til indgreb over for sigtede, mens krav fra ikke-sigtede reguleres i retsplejelovens § 1018 c. Retsplejelovens § 1018 a, vedrørende

---

⁸ Lund Poulsen, Jakob, m.fl., Straffeprocessen, s. 954.

anholdelse og varetægtsfængsling, forudsætter en sigtelse.⁹ Kandidatspecialet fokuserer udelukkende på erstatning for uberettiget frihedsberøvelse efter retsplejelovens § 1018 a, hvorfor bestemmelsen forudsætter en sigtelse.

Erstatning efter retsplejelovens § 1018 a tilkendes på objektivt grundlag, mens der gælder andre ansvarsgrundlag i retsplejelovens §§ 1018 b-1018 d samt retsplejelovens § 1018 h.¹⁰ Da kandidatspecialets fokus angår retsplejelovens § 1018 a, behandles udelukkende det objektive ansvarsgrundlag efter bestemmelsen.

Endvidere angår kandidatspecialets fokusområde erstatningsposterne nævnt i retsplejelovens § 1018 a, hvorfor tab for tingsskader og andre erstatningsposter efter erstatningsansvarsloven ikke behandles.

I forhold til de processuelle erstatningsregler findes disse også i retsplejelovens kapitel 93 a. Som følge af dette er de processuelle erstatningsregler ensartet for både erstatningskravet fremsat efter retsplejelovens § 1018 a, men også for erstatningskrav fremsat efter retsplejelovens §§ 1018 b-1018 d. Kandidatspecialet koncentrerer sig om det processuelle indhold af de bestemmelser, der angår et erstatningskrav fremsat efter retsplejelovens § 1018 a.

Retsplejelovens § 1018 a, stk. 3, vedrørende egen skyld, finder tillige anvendelse på en række øvrige bestemmelser i retsplejelovens kapitel 93 a. Kandidatspecialet fokuserer på egen-skyldsvurderingen i forhold til uberettiget frihedsberøvelse efter retsplejelovens § 1018 a.

Området for erstatning for uberettiget frihedsberøvelse efter retsplejelovens § 1018 a, herunder særligt egen-skyldsvurderingen efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 3, er i tæt samspil med andre strafferetlige og straffeprocessuelle begreber samt principper. I kandidatspecialet vil der eksempelvis blive nævnt ”kollusion”, ”retten til ikke at udtale sig” i medfør af retsplejelovens § 750 og ”nødværge”, jf. straffelovens § 13 med videre. Da kandidatspecialets kerneområde er erstatning for uberettiget frihedsberøvelse, vil begreberne og principperne som udgangspunkt blot nævnes sporadisk i relevante sammenhænge uden en nærmere definition. Det tætte samspil mellem de nævnte fag medfører, at ord som ”den tiltalte”, ”den sigtede”, ”den frihedsberøvede” eller ”den erstatningssøgende” vil blive brugt som udtryk for den samme. Ordvalget vil afhænge af den relevante bestemmelses ordlyd, samt om situationen udspiller sig i selve straffesagen eller den senere erstatningssag.

Såfremt en mistænkt enten modtager en påtaleopgivelse eller frifindes ved dom, er dennes skyld ikke bevist i overensstemmelse med loven, hvorfor denne må betragtes som uskyldig efter

---

⁹ Lund Poulsen, Jakob, m.fl., Straffeprocessen, s. 954.

¹⁰ Lund Poulsen, Jakob, m.fl., Straffeprocessen, s. 963 og s. 965.

menneskerettighedskonventionens artikel 6. En nedsættelse af/eller nægtelse af retten til erstatning skal respektere uskyldsformodningen.¹¹ Af hensyn til kandidatspecialets omfang ansælggøres egen-skyldsvurderingen ikke ud fra et menneskeretligt synspunkt, hvorfor afgørelser fra menneskerettighedsdomstolen ikke inddrages.

Endeligt grænser området op til andre retsområder ud over strafferet, herunder straffeproses, almindelig erstatningsret og forvaltningsret. Kandidatspecialet inddrager ikke retsområdernes perspektiver, og der foretages ikke en komparativ analyse med disse retsområder. Eventuelle begreber og principper fra andre fag nævnes sporadisk ved relevans i kandidatspecialet.

1.3 Metode

Kandidatspecialet tager sit udgangspunkt i den retsdogmatiske metode, som omfatter analyse og beskrivelse af gældende ret (de lege lata).¹²

Den retsdogmatiske metode anvendes i kandidatspecialet ved, at der foretages en beskrivelse og analyse af de materielle erstatningsregler, erstatningens størrelse og processuelle erstatningsregler ved erstatning for uberettiget frihedsberøvelse inden for strafferetsplejen, jf. retsplejelovens § 1018 a. I forlængelse af dette benyttes den retsdogmatiske metode til en beskrivelse og analyse af egen-skyldsvurderingen i retsplejelovens § 1018 a, stk. 3.

Den retsdogmatiske metode består i dette kandidatspeciale endvidere af en empirisk-analyse, herunder en analyse af retsbegreber, retsregler og retspraksis med henblik på fastlæggelse af retstilstanden.¹³ Dette indebærer, at der i kandidatspecialet anvendes empiri til analyse af retstilstanden i form af begreber, lovgivning og retspraksis.

For at belyse retstilstanden anvendes retskilder, herunder lovgivning, retspraksis, forarbejder, juridisk litteratur og cirkulærer. Af hensyn til læsevenlighed og systematik indsættes der i kandidatspecialet relevante bestemmelser fra retsplejeloven, relevante citater fra forarbejderne samt præmisser fra retspraksis med en efterfølgende fortolkning heraf.

Lovbekendtgørelse nr. 1445 af 29. september 2020 (retsplejeloven) benyttes for at beskrive reglerne angående erstatning for uberettiget frihedsberøvelse. Retsplejelovens kapitel 93 a om ”Erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning” indeholder hjemmel til erstatning for uberettiget frihedsberøvelse som led i strafferetlig forfølgning. Denne hjemmel findes i retsplejelovens § 1018 a. I denne sammenhæng benyttes lovens forarbejder, herunder navnlig betænkning nr. 801/1977 ”Betænkning om

---

¹¹ Reckendorff, Jan, m.fl., Egen skyld ved erstatning for strafforfølgning, s. 151.

¹² Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, s. 190.

¹³ Evald, Jens, Juridisk teori, metode og videnskab, s. 202-203.

Erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning afgivet af det af justitsministeriet den 16. januar 1968 nedsatte udvalg” til en nærmere fortolkning af bestemmelsen. Lovens forarbejder udgør ikke en selvstændig retskilde, men skal anvendes som fortolkningsbidrag til bestemmelsen.¹⁴ Når der anvendes forarbejder til fortolkning af retsreglerne, anvendes den subjektive fortolkning, idet der tages udgangspunkt i lovgivers hensigt med de fortolkede regler.¹⁵ Udover betænkning nr. 801/1977, anvendes også ministeriets bemærkninger til forslaget, herunder navnlig Folketingstidende 1977-78, Tillæg A, spalte 2374 ff. og spalte 2400 ff. samt Folketingstidende 1994-95, Tillæg A, spalte 3542 ff.

Derudover anvendes også objektiv fortolkning i kandidatspecialet, hvilket i almindelighed anses for at være det samme som ordlydsfortolkning. Ved ordlydsfortolkning tages der udgangspunkt i lovgivningens ordlyd, herunder naturlige forståelse. Denne består dels af en semantisk forståelse, det vil sige ordenes leksikalske betydning, og dels ordenes betydning i konteksten.¹⁶ Ved objektiv fortolkning forstås, at der ikke inddrages lovforarbejder ved fortolkningen af lovgivningen.¹⁷ Denne fortolkningsmetode kommer i kandidatspecialet til udtryk ved, at der fortolkes på lovgivningens ordlyd uden inddragelse af forarbejder.

I kandidatspecialet vil dansk retspraksis blive inddraget og analyseret både til illustrering af eksempler, men også som fortolkningsbidrag til fastlæggelse af retstilstanden. Der inddrages både trykte domme og få utrykte domme. Hvorvidt en dom er trykt eller utrykt har ingen indflydelse på dommens betydning.¹⁸ I forbindelse med overvejelserne af hvilke domme der medtages i kandidatspecialet, afhænger dette af om dommene har præjudikatsværdi. Domme kan tillægges forskellig præjudikatsværdi, afhængig af hvilken instans der har afsagt dommen, tidspunktet for domsafsigelsen, om der fastlægges et mønster i praksis, og om der foreligger dissens.¹⁹ Der er i kandidatspecialet primært medtaget landsrets- og højesteretsafgørelser frem for byretsafgørelser. Til gengæld er der medtaget en overvægt af ældre domme, men disse vil stadig kunne tillægges høj præjudikatsværdi blandt andet på baggrund af, at de har bidraget til at fastlægge et mønster i praksis som eksempelvis i U 1997.776 H omtalt i afsnit 3.1.1. I forhold til inddragelse af retspraksis i kandidatspecialet, er det vanskeligt at finde relevant retspraksis til kandidatspecialets afsnit 4.4.2 om ”kollusion med efterforskningen” og afsnit 4.4.3 om ”nægter at besvare identitetsspørgsmål.” Der synes netop at foreligge en begrænset retspraksis på disse områder ved forsøg på at søge retspraksis frem.

---

¹⁴ Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, s. 347.

¹⁵ Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, s. 282.

¹⁶ Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, s. 281.

¹⁷ Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, s. 287.

¹⁸ Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, s. 308.

¹⁹ Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, s. 302-303.

Derudover inddrages administrativ praksis vedrørende erstatningssager fra Anklagemyndighedens Vidensbase. Ved administrativ praksis forstås en forvaltningsmyndigheds tidligere afgørelser på området. Administrativ praksis er ikke bindende for domstolene som følge af grundlovens § 63, hvorefter domstolene kan ændre forvaltningens afgørelser.²⁰ Denne administrative praksis er derimod bindende for forvaltningen ud fra et lighedshensyn, hvilket giver borgeren mulighed for at indrette sig i tillid hertil.²¹ På denne baggrund kan administrativ praksis siges at have empirisk værdi.²²

Afgørelser i Anklagemyndighedens Vidensbase er et supplement til den trykte retspraksis og udgør ikke en udtømmende samling af anklagemyndighedens afgørelser. Disse afgørelser skal ses som udtryk for normalområdet for den konkrete sagstype, ligesom der også findes afgørelser af mere principiel karakter eller sager, hvor der er taget stilling til uafklarede spørgsmål.²³ Administrativ praksis er relevant at inddrage, da statsadvokaten træffer afgørelse i erstatningssager efter retsplejelovens kapitel 93 a, jf. retsplejelovens § 1018 e, stk. 1, 1. pkt.

Yderligere anvendes juridisk litteratur for at belyse retstilstanden for erstatning for uberettiget frihedsberøvelse inden for strafferetsplejen, jf. retsplejelovens § 1018 a. Denne juridisk litteratur vil navnlig bestå af både litterære bøger og artikler. Juridisk litteratur udgør ikke en retskilde, idet forfatteren ikke er legitimeret til at fastlægge ret.²⁴ Imidlertid kan den juridiske litteratur anvendes som supplement til fortolkning af gældende ret, da juridisk litteratur kan indeholde resultater af metodiske arbejder, som kan indgå i den retlige argumentation.²⁵ Grundet Covid-19-situationen og den begrænsede adgang til biblioteker, har det ikke været muligt at anskaffe de nyeste udgaver af ”Lærebog i erstatningsret” af Bo von Eyben m.fl., ”Almindelig Forvaltningsret” af Sten Bønsing og ”Straffesagens gang” af Gorm Toftegaard Nielsen. Ved anvendelse af disse bøger og indholdet heraf i kandidatspecialet, er det dog vurderet om den juridiske litteratur er ændret eller forældet. Dette er ikke tilfældet, hvorfor det ikke har nogen betydning for kandidatspecialet. Endvidere har det grundet covid-19-situationen ikke været muligt at anskaffe flere bøger, end det er tilfældet, fra biblioteket.

Derudover anvendes Rigsadvokatmeddelelsen af 1. januar 2021 om erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a som fortolkningsbidrag til analyse af gældende ret. Rigsadvokatmeddelelsen af 1. januar 2021 om erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a udgør et cirkulære udstedt af Rigsadvokaten. Et cirkulære er defineret som en generel tjenestebefaling fra en overordnet myndighed

---

²⁰ Bønsing, Sten, Almindelig Forvaltningsret, s. 49.

²¹ Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, s. 340.

²² Bønsing, Sten, Almindelig Forvaltningsret, s. 53.

²³ Bilag 1

²⁴ Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, s. 346.

²⁵ Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, s. 346.

til en underordnet myndighed.²⁶ Cirkulæret er både gældende og bindende i forhold til forvaltningsmyndigheden, men det udgør ikke en retskilde ved domstolene, idet domstolene ikke er undergivet et underordningsforhold, jf. grundlovens § 3.²⁷

Endeligt anvendes Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2 "Erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning" som et væsentligt fortolkningsbidrag til erstatning for uberettiget frihedsberøvelse grundet beretningens systematisering af retsreglerne. Dette skyldes, at bindet er den autoriserede kilde til forståelse af erstatningsreglerne, og derfor ses det i praksis, at der redegøres for sagens fakta med en efterfølgende henvisning til Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2.²⁸ Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2 udgør en vejledning. Vejledninger forpligter ikke forvaltningen, men skal ses som gode råd for at lette myndighedens praktiske arbejde.²⁹

---

²⁶ Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, s. 336.

²⁷ Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, s. 336.

²⁸ Bang Fuglsang Madsen Sørensen, Henning, Den europæiske arrestordre og retten til erstatning for frihedsberøvelse, s. 62-63.

²⁹ Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, s. 339.

2 Analyse af de materielle erstatningsregler

Dette afsnit har til formål at give et kort overblik over lovgrundlaget samt retsplejelovens kapitel 93 a og i denne sammenhæng en kort gennemgang af, hvornår et erstatningskrav rejses efter kapitel 93 a i retsplejeloven. Dernæst foretages en analyse af de materielle betingelser for erstatning i retsplejelovens § 1018 a, stk. 1.

Når et erstatningskrav for uberettiget frihedsberøvelse rejses, skal erstatningskravet ligge inden for anvendelsesområdet for retsplejelovens kapitel 93 a. Når dette er fastlagt, skal de materielle betingelser for erstatning i retsplejelovens § 1018 a, stk. 1 være opfyldt før der kan tilkendes erstatning, medmindre erstatning i stedet for kan tilkendes efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 2.

2.1 Overordnet om retsplejelovens kapitel 93 a

2.1.1 Kort om lovgrundlaget og historisk udvikling

For en nærmere forståelse af retsplejelovens § 1018 a om erstatning for uberettiget frihedsberøvelse, er det væsentligt at have kendskab til retsplejelovens kapitel 93 a. Indledende er retsplejelovens § 1018 a placeret i retsplejelovens kapitel 93 a om økonomisk oprejsning i anledning af strafferetlig forfølgning, vedrørende personer som har været udsat for uberettigede straffeprocessuelle tvangsindgreb, affattet ved lov nr. 243 af 8. juni 1978. Denne lov bygger på betænkning nr. 801/1977 afgivet den 16. januar 1968 af Justitsministeriets nedsatte udvalg om erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning.³⁰ Bemærkningerne til lovforslaget findes i Folketingstidende 1977-78, Tillæg A, spalte 2374 ff. og spalte 2400 ff.

Tanken om det særlige ansvar for skader påført uforskyldt som led i strafforfølgning er af ældre dato. Dette ses allerede i slutningen af det 18. århundrede af fremtrædende talsmænd for disse synspunkter i både England, Frankrig og Italien, hvor der sammenfattede om vigtigheden af erstatning blev udtalt følgende:

"An error in justice is already, by itself, a subject of grief, but that this error, once known, should not be repaired by proportional indemnification, is an overturning of the social order."³¹

På dette tidspunkt kendte man i Danmark kun til reglerne om et almindeligt culpaansvar for embedsmænd, som ved pligtstridig adfærd forvoldte tab som led i strafforfølgning. Spørgsmålet blev bragt op i de nordiske lande, hvorefter der i perioden 1885 til 1888 blev fremsat et lovforslag om erstatning for uforskyldt varetægtsfængsling. Senere medførte det en bestemmelse om udstået straf ved

---

³⁰ Lund Poulsen, Jakob, m.fl., Straffeprocessen, s. 952.

³¹ Betænkning nr. 801/1977, s. 10.

Folketingets behandling i 1887-1888 af Lov nr. 52 af 15. april 1888 om Erstatning for uforskyldt Varetægtsfængsling og Straf efter Dom m.v.³² Det væsentlige ved ændringsloven fra 1978 er derfor, at det offentlige nu ifalder et objektivt erstatningsansvar efter reglerne i retsplejelovens § 1018 a.³³ Dette står i modsætning til den dagældende skyldsformodningsregel, hvorefter retten til erstatning, uanset påtaleopgivelse eller frifindelse, kunne nægtes ved en begrundet formodning om den erstatningssøgendes skyld i den forbrydelse, der begrundede frihedsberøvelsen.³⁴ Der er derfor nu tale om et erstatningsansvar for det offentlige uanset, at der ikke er handlet ansvarspådragende, i modsætning til det almindelige culpaansvar, hvorfor der som udgangspunkt *skal* ydes erstatning.³⁵

2.1.2 Anvendelsesområdet for retsplejelovens kapitel 93 a

Ved behandling af et fremsat erstatningskrav efter retsplejelovens § 1018 a skal det først overvejes, hvorvidt kravet er omfattet af anvendelsesområdet for retsplejelovens kapitel 93 a, og om den erstatningssøgende derfor har ret til at få behandlet sit krav efter bestemmelsen. Hvis kravet ikke er omfattet af anvendelsesområdet for retsplejelovens kapitel 93 a, må den erstatningssøgende henvises til at forfølge sit krav civilretligt.³⁶

Retsplejelovens kapitel 93 a gælder kun i forhold til erstatningskrav, der rejses af de personer, mod hvem det straffeprocessuelle indgreb har været rettet mod.³⁷ Derudover er det en forudsætning for retsplejelovens kapitel 93 a's anvendelsesområde, at der skal være tale om erstatning i anledning af *strafferetlig forfølgning*.³⁸

En nærmere afgrænsning af begrebet ”strafferetlig forfølgning” kan give anledning til tvivl. Eksempler som synes at være omfattet af begrebet ”strafferetlig forfølgning” efter retsplejeloven kan være straffeprocessuelle indgreb efter retsplejelovens kapitel 71-75 a. I modsætning hertil er sigtelse og tiltalerejsning samt tilstedeværelse ved afhøringer og retsmøder i almindelighed ikke straffeprocessuelle indgreb, der er omfattet af retsplejelovens kapitel 93 a.³⁹ Begrundelsen for, at sigtelse falder uden for, skyldes, at indførelse af adgang til erstatning for at være sigtet vil kunne føre til tilbageholdenhed med at rejse formel sigtelse, hvilket strider mod andre retsplejehensyn.⁴⁰ På den anden side, vil en sigtelse, som har vist sig at være urigtig, alligevel kunne medføre et krav på erstatning, da det i så fald vil blive anset som et straffeprocessuelt indgreb. Dette kan være tilfældet, såfremt sigtelsen har udgjort et alvorligt og

---

³² Betænkning nr. 801/1977, s. 11.

³³ Bang Fuglsang Madsen Sørensen, Henning, Den europæiske arrestordre og retten til erstatning for frihedsberøvelse, s. 24.

³⁴ Lund Poulsen, Jakob, m.fl., Straffeprocessen, s. 952.

³⁵ Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 9.

³⁶ CIRK 2021-01-01 nr. 9001 Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a, pkt. 4.1.

³⁷ CIRK 2021-01-01 nr. 9001 Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a, pkt. 4.1.

³⁸ Lund Poulsen, Jakob, m.fl., Straffeprocessen, s. 955.

³⁹ Lund Poulsen, Jakob, m.fl., Straffeprocessen, s. 955.

⁴⁰ Betænkning nr. 801/1977, s. 25-26.

dybdegående indgreb forbundet med en betydelig krænkelse, som for eksempel ved offentlig efterlysning.⁴¹ I disse situationer er der fokus på borgerens omdømme.

En problematik, der kan give anledning til tvivl, er eksempelvis politiets frihedsberøvelser. Politiets opgaver er mangeartede, men kan overordnet set inddeles i to forskellige grupper, hvor politiet enten kan handle inden for strafferetsplejen eller uden for strafferetsplejen. Politiet har efterforskningskompetence vedrørende strafbare forhold og iværksætter efter anmeldelse, eller af egen drift, efterforskning ved rimelig formodning om, at et strafbart forhold, som forfølges af det offentlige, er begået, jf. retsplejelovens § 742, stk. 2. Politiet handler således inden for strafferetsplejen ved formodning om, at et strafbart forhold, som forfølges af det offentlige, er begået. Det påhviler herudover politiet at yde andre borgere bistand i faresituationer eller yde andre myndigheder bistand, hvilket karakteriseres som politimæssige opgaver efter politiloven.⁴² I disse situationer handler politiet uden for strafferetsplejen, hvorfor forholdet ikke er omfattet af retsplejelovens kapitel 93 a's anvendelsesområde.

Endeligt kan et indgreb henføres under retsplejelovens kapitel 93 a, såfremt dette er fastsat ved lov. Dette kan eksempelvis være krav på erstatning for inddragelse af førerretten i anledning af strafforfølgning, jf. færdselslovens § 133.⁴³

2.2 De materielle erstatningsregler

2.2.1 Ansvarsgrundlag samt materielle betingelser for erstatning, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 1

Retsplejelovens § 1018 a, stk. 1 har følgende ordlyd:

"Den, der har været anholdt eller varetægtsfængslet som led i en strafferetlig forfølgning, har krav på erstatning for den derved tilføjede skade, såfremt påtale opgives eller tiltalte frifindes, uden at dette er begrundet i, at han findes utilregnelig. Erstatning ydes for økonomisk skade samt for lidelse, tort, ulempe og forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold."

Det følger således af bestemmelsen i retsplejelovens § 1018 a, stk. 1, at der kan tilkendes erstatning for uberettiget frihedsberøvelse i form af enten anholdelse eller varetægtsfængsling som led i strafferetlig forfølgning for tilføjet skade. Denne ret til erstatning kan komme på tale ved enten påtaleopgivelse eller frifindelse ved dom uden, at dette er begrundet i personens utilregnelighed. Tiltalefrafald i medfør af retsplejelovens § 722 kan som udgangspunkt ikke begrunde et erstatningskrav efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 1, men vil kunne ydes efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 2.⁴⁴

---

⁴¹ Betænkning nr. 801/1977, s. 26.

⁴² Lund Poulsen, Jakob, m.fl., Straffeprocessen, s. 953.

⁴³ Lund Poulsen, Jakob, m.fl., Straffeprocessen, s. 964.

⁴⁴ Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 22.

Retsplejelovens § 1018 a's ordlyd giver anledning til at kigge nærmere på indholdet heraf, herunder erstatningsgrundlaget og betingelserne for at få erstatning.

For at erstatning kan tilkendes i henhold til retsplejelovens § 1018 a kræver det, at en række betingelser er opfyldte.

Indledningsvis skal der foreligge det rette ansvarsgrundlag. Derudover skal de almindelige erstatningsbetingelser ligeledes opfyldes, herunder kravet om tab, årsagsforbindelse (kausalitet) og påregnelighed (adækvans).⁴⁵

For så vidt angår ansvarsgrundlaget følger det af retsplejelovens § 1018 a, stk. 1, at den der har været anholdt eller varetægtsfængslet som led i en strafferetlig forfølgning, har *krav* på erstatning. Heri ligger, at ansvarsgrundlaget er et objektivt ansvar. Herved forstås den mest vidtgående ansvarsskærpelse, hvor der ifaldes et ansvar for skader, der hverken er forvoldt forsætligt eller uagtsomt.⁴⁶ Politiet ifalder derfor et ansvar uanset om politiet har handlet ansvarspådragende i forbindelse med frihedsberøvelsen. Hensynet bag indførelsen af en generel, obligatorisk regel er, at det vil harmonisere med grundsynspunktet bag erstatningsreglerne. Erstatningsansvaret vil således kun knytte sig til den senere konstatering (enten frifindelse eller påtaleopgivelse) af, at indgrebet har været uberettiget, hvorfor der ikke foretages culpabetragtninger.⁴⁷ Yderligere er årsagen til frifindelse eller påtaleopgivelse som udgangspunkt underordnet, men det må dog ikke være begrundet i sigtedes eller tiltaltes utilregnelighed.⁴⁸ Utilregnelighed skal fortolkes i overensstemmelse med straffelovens § 16, hvor personer på grund af sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles hermed, ikke straffes. Dermed tilkendes en erstatningssøgende, der er frifundet i en straffesag som følge af utilregnelighed, ikke erstatning, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 1.

Den anden erstatningsbetingelse er, at der skal foreligge et tab hos den erstatningssøgende. Herved forstås fysiske forringelser i form af helbredsforringelser eller forringelse af ting. Erstatning ydes i penge, hvorfor den påførte skade omsættes til et pengebeløb for at kunne erstattes, og heraf fremkommer tabet.⁴⁹ Det følger direkte af ordlyden af retsplejelovens § 1018 a, stk. 1, at erstatning ydes for økonomisk skade samt for lidelse, tort, ulempe og forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold. Heri ligger, at der både ydes erstatning for økonomisk skade samt ikke-økonomisk skade. Ved tort forstås en krænkelse af en persons selv- og æresfølelse, herunder personens opfattelse af eget værd

---

⁴⁵ Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 9.

⁴⁶ Von Eyben, Bo, m.fl., Lærebog i erstatningsret, s. 26.

⁴⁷ Betænkning nr. 801/1977, s. 27.

⁴⁸ Lund Poulsen, Jakob, m.fl., Straffeprocessen, s. 964.

⁴⁹ Von Eyben, Bo, m.fl., Lærebog i erstatningsret, s. 27.

og omdømme.⁵⁰ Såfremt en hændelig skade er en følge af et straffeprocessuelt indgreb, skal det anses som værende omfattet af det objektive ansvar efter retsplejelovens § 1018 a.⁵¹ Rigsadvokatmeddelelsen af 1. januar 2021 om erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a, pkt. 4.4.1. angiver eksemplet, hvor politiet kommer til at brække armen på den anholdte ved et hændeligt uheld, og at dette vil være omfattet af retsplejelovens § 1018 a.⁵²

Efter den almindelige erstatningsretlige teori skal der endvidere foreligge kausalitet mellem det ansvarsbegrundende forhold og den heraf påførte skade. Dette medfører, at skadevolder ikke kan blive erstatningsansvarlig for den påførte skade, såfremt forholdet ikke har haft en betydning for skadens indtræden.⁵³ Overført til den strafferetlige sammenhæng i retsplejelovens § 1018 a vil dette medføre, at selve frihedsberøvelsen skal være årsag til det påførte tab hos den erstatningssøgende.

Endelig er det en betingelse, at det påførte tab er en adækvat følge af den skadevoldende handling. Eksempelvis kan den skadevoldende handling have haft en vis betydning for skadens indtræden, men der vil være krav om, at forbindelsen ikke er svag, men at skaden derimod er en påregnelig følge af den skadevoldende handling.⁵⁴ Set i forhold til den strafferetlige vurdering i retsplejelovens § 1018 a, vil dette medføre, at den påførte skade hos den erstatningssøgende, er en påregnelig følge af selve frihedsberøvelsen.

Udover de almindelige erstatningsretlige betingelser, indeholder retsplejelovens § 1018 a, stk. 1 andre betingelser, som tillige skal være opfyldt.

Der stilles krav om enten en formel sigtelse og ellers skal den erstatningssøgende være dømt i sagen, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 1. Det vil sige, at både anholdelse og varetægtsfængsling omtalt i retsplejelovens § 1018 a, forudsætter en sigtelse.⁵⁵

Endvidere skal det straffeprocessuelle indgreb angå enten uberettiget anholdelse eller en varetægtsfængsling, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 1. Såfremt der etableres en tilstand ligestillet med en anholdelse eller varetægtsfængsling, omfattes situationen af retsplejelovens § 1018 a. Denne analogi anvendes imidlertid sjældent.⁵⁶ Frihedsberøvelsen omfatter som udgangspunkt kun tvungne frihedsberøvelser, som har karakter af enten en anholdelse eller varetægtsfængsling. Dette betyder, at afhøringer på politistationen, hvor den pågældende er mødt frivilligt op eller er opfordret til at følge

---

⁵⁰ Henricson, Ib, Politiret, s. 1047.

⁵¹ Lund Madsen, Lasse, Er uheld og hændelige skader ikke omfattet af det objektive ansvar i retsplejelovens kapitel 93 a?, s. 275.

⁵² CIRK 2021-01-01 nr. 9001 Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a, pkt. 4.4.1.

⁵³ Von Eyben, Bo, m.fl., Lærebog i erstatningsret, s. 27.

⁵⁴ Von Eyben, Bo, m.fl., Lærebog i erstatningsret, s. 27.

⁵⁵ Lund Poulsen, Jakob, m.fl., Straffeprocessen, s. 954.

⁵⁶ Lund Poulsen, Jakob, m.fl., Straffeprocessen, s. 963.

frivilligt med hertil, ikke omfattes af bestemmelsen, medmindre den pågældende ville være blevet anholdt ved nægtelse af at følge med.⁵⁷

Yderligere er det et krav, at der efter anholdelsen eller varetægtsfængslingen sker enten påtaleopgivelse eller frifindelse, medmindre frifindelsen skyldes, at den tiltalte findes utilregnelig, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 1. Foreligger der en situation, hvor politiet foretager et tvangsindgreb og senere får den frihedsberøvede dømt, vil dette ikke kunne medføre erstatning efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 1, idet tvangsindgrebet er berettiget og den frihedsberøvede er dømt. Situationen vil derimod kunne begrunde erstatning efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 2⁵⁸, jf. nærmere under afsnit 2.2.2.

2.2.2 Erstatning ud fra en proportionalitetsbetragtning eller rimelighedsbetragtning, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 2

Retsplejelovens § 1018 a, stk. 2 har følgende ordlyd:

"Selv om betingelserne for at yde erstatning efter stk. 1 ikke er opfyldt, kan erstatning ydes, såfremt den under sagen anvendte frihedsberøvelse ikke står i rimeligt forhold til strafforfølgningens udfald eller det af andre særlige grunde findes rimeligt."

Ovenstående bestemmelse finder anvendelse, såfremt betingelserne i retsplejelovens § 1018 a, stk. 1 ikke opfyldes. Bestemmelsen udvider adgangen til erstatning. Dette skyldes, at bestemmelsen giver adgang til at tilkende erstatning på et fakultativt grundlag ud fra bestemmelsens to led, jf. ordet "*kan*", såfremt frihedsberøvelsen ender med domfældelse.⁵⁹ Det ene led består i erstatning, såfremt frihedsberøvelsen ikke står i rimeligt forhold til strafforfølgningens udfald. Bestemmelsens andet led består i erstatning ud fra andre særlige grunde.

Efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, 1. led *kan* der tilkendes erstatning selvom der ikke sker frifindelse eller påtaleopgivelse ud fra en proportionalitetsbetragtning, såfremt tvangsindgrebet står i urimeligt forhold til strafforfølgningens udfald. Retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, 1. led tager navnlig sigte på situationer, hvor den frihedsberøvede under straffesagens behandling, bliver idømt en straf af kortere varighed end frihedsberøvelsens længde.⁶⁰ Ifølge bemærkningerne til bestemmelsen udtales følgende om misforholdet:

"Herefter må det i almindelighed være en forudsætning for erstatning, at der kan påvises et klart misforhold mellem på den ene side det processuelle indgreb og på den anden side sagens karakter og det påsigtede forholds grovhed. I de tilfælde, hvor sanktionen er umiddelbart sammenlignelig med tvangsforanstaltningen (f.eks. hvor 8 måneders varetagt efterfølges

⁵⁷ Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 25.

⁵⁸ Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 22.

⁵⁹ Folketingstidende 1977-78, tillæg A, spalte 2400-2401.

⁶⁰ CIRK 2021-01-01 nr. 9001 Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a, pkt. 4.4.2.

af 4 måneders ubetinget fængsel), vil erstatning relativt ofte kunne gives, idet sanktionen i disse tilfælde i højere grad er udtryk for en egentlig vurdering af forholdets grovhed end ved andre sanktioner som f.eks. påtalefrafald på vilkår. Hvor indgrebet (især varetægt) er afgørende for, at den mildere sanktion overbøvedes vælges, vil erstatning normalt ikke kunne ydes.⁶¹

Ovenstående bemærkninger giver udtryk for, at vurderingen af, hvorvidt der foreligger et misforhold mellem frihedsberøvelsen og strafforfølgningens udfald, beror på en konkret vurdering. Det er derfor muligt at tilkende erstatning, hvis en mindre indgribende foranstaltning burde være foretrukket frem for den faktisk foretagne foranstaltning. Ifølge administrativ praksis antages det dog, at en kortere anholdelse for eksempelvis overtrædelse af politivedtægten eller en idømmelse af bødestraf, ikke udgør et misforhold.⁶² Derudover kan udstrækningen af eksempelvis varetægtsfængslingen, herunder at denne burde være ophævet på et tidligere tidspunkt, begrunde retten til erstatning.⁶³ Yderligere kan der tilkendes erstatning, såfremt der består et klart misforhold mellem henholdsvis straffen og det iværksatte tvangsindgreb. Der lægges vægt på den udmålte straf, hvorfor det er uden betydning, at det må påregnes som overvejende sandsynligt med en prøveløsladelse efter 2/3 tid.⁶⁴ Et eksempel herpå er U 2000.532 H. E blev frihedsberøvet den 17. juli 1997, som senere blev varetægtsfængslingen forlænget. Ved domsforhandlingen den 28. oktober 1997 blev E løsladt. Den 17. december 1998 blev E idømt fængsel i 4 måneder for overtrædelse af straffelovens § 191, men samtidig frifundet for overtrædelse af straffelovens §§ 260 og 261. E krævede erstatning for uberettiget varetægtsfængsling i perioden fra 5. oktober til 28. oktober 1997 begrundet i, at han efter afsoning af straffen på 4 måneders fængsel ville være prøveløsladt i 2/3 tid, svarende til 80 dage. Højesteret fandt ikke, at fængslingen i 4 måneder, som var af længere varighed end perioden for varetægtsfængslingen, kunne danne grundlag for en hensyntagen til ændringen af afsoningstidens længde, som ville indtræde ved en prøveløsladelse. E blev dermed ikke tilkendt erstatning efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 2.

Misforholdet mellem straffen og frihedsberøvelsen kan være vanskeligt at afgøre i tilfælde, hvor straffen er en tvangsforanstaltning og dermed ikke udmålt i tid. I bemærkningerne til bestemmelsen nævnes alene eksemplet, at erstatning kan ydes i tilfælde, hvor 8 måneders varetægtsfængsling efterfølges af 4 måneders ubetinget fængsel. Dette skyldes, at det i højere grad er udtryk for en egentlig vurdering af forholdets grovhed end ved andre sanktioner.⁶⁵ I U 2011.63 Ø blev T tilkendt erstatning for frihedsberøvelse i 21 dage efter at have været varetægtsfængslet i 141 dage og idømt en sanktion på 4 måneder betinget af samfundstjeneste i 100 timer. T blev dermed kun tilkendt erstatning for de 21

⁶¹ Folketingstidende 1977-78, tillæg A, spalte 2400-2401.

⁶² Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 30.

⁶³ Lund Poulsen, Jakob, m.fl., Straffeprocessen, s. 966.

⁶⁴ Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 30.

⁶⁵ Folketingstidende 1977-78, tillæg A, spalte 2401.

dages frihedsberøvelse, hvormed frihedsberøvelsen under sagen oversteg den udmålte straf på 4 måneders fængsel, selv om straffen blev gjort betinget med vilkår om samfundstjeneste. Det er dermed uden betydning, om der er udmålt en betinget straf i forhold til, om der foreligger misforhold til strafforfølgningens udfald.

Et centralt spørgsmål er, hvorvidt den erstatningssøgende både kan kræve erstatning for uberettiget frihedsberøvelse efter retsplejelovens § 1018 a og opnå afkortning af straffen i medfør af straffelovens § 86. I U 1993.123 H blev T idømt en fængselsstraf på 8 måneder for 8 forhold, men samtidig frifundet for forhold 9, som han i 3 uger havde været varetægtsfængslet for. Der blev givet T fradrag for varetægtsfængslingen og efter afsoningen af dommen krævede T 26.000 kr. i erstatning for uberettiget varetægtsfængsling. Byretten fandt, at T havde opnået fuld kompensation i form af varetægtsfradraget for varetægtsfængslingen. Landsretten lagde vægt på, at da den uberettigede frihedsberøvelse udelukkende fandt sted på baggrund af det forhold, som erstatningssøgende blev frifundet for. Derfor kunne der ikke uden den erstatningssøgendes samtykke bestemmes, at der skulle ske varetægtsfradrag. Efter landsrettens opfattelse var dette ikke et udtryk for opnåelse af en kompensation, hvorfor T blev tilkendt erstatning. Højesteret udtalte følgende:

*"Frihedsberøvelsen af erstatningssøgende var alene begrundet i det forhold, for hvilket han blev frifundet ved byrettens dom. Uanset dette skal der - i medfør af straffelovens § 86 - ske afkortning i den straf, som erstatningssøgende ved samme dom blev idømt for andre forhold. Denne afkortning må tages i betragtning ved afgørelsen af påstanden om erstatning, der som udgangspunkt må træffes efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, og ikke stk. 1. Højesteret finder, at der ikke i denne sag foreligger sådanne særlige omstændigheder, at der er grundlag for at tilkende erstatning ud over den kompensation, som afkortningen er udtryk for. Anklagemyndighedens principale påstand tages herefter til følge som nedenfor bestemt."*⁶⁶

Højesteret nåede frem til, at der skulle ske afkortning i den idømte straf efter straffelovens § 86, og at denne afkortning skulle tages i betragtning ved afgørelsen af påstanden om erstatning, der som udgangspunkt må afgøres efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 2 og ikke retsplejelovens § 1018 a, stk. 1. Derfor kan der som udgangspunkt ikke både tilkendes erstatning for uberettiget frihedsberøvelse efter retsplejelovens § 1018 a og ske afkortning i straffen, jf. straffelovens § 86. Dette kan ifølge højesteret undtagelsesvis komme på tale, hvis der foreligger særlige omstændigheder, der ikke kan anses for kompenseret ved afkortningen. Dommen illustrerer endvidere, at retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, 1. led også finder anvendelse i situationer, hvor der er flere forhold til samtidig pådømmelse og den erstatningssøgende dømmes for mindst ét af forholdene. Dette gælder selv om den erstatningssøgende ikke dømmes det forhold, der begrundede frihedsberøvelsen.

---

⁶⁶ U 1993.123 H.

Rimelighedsbetragtningen i retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, 2. led, bygger på erstatning i tilfælde, hvor der ikke er misforhold mellem hverken tvangsindgrebets art eller varighed og den idømte straf, men omstændighederne i øvrigt taler for tilkendelse af erstatning.⁶⁷ Retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, 2. led lægger derfor også op til en konkret vurdering med inddragelse af de konkrete omstændigheder i hver enkelt sag. Derudover kan bestemmelsen anses som en opsamlingsbestemmelse, idet erstatning efter bestemmelsen kun ydes, såfremt betingelserne i retsplejelovens § 1018 a, stk. 1 ikke er opfyldte, og såfremt der ikke foreligger et misforhold mellem frihedsberøvelsen og strafforfølgningens udfald efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, 1. led. Bestemmelsen skal imidlertid i hver enkelt sag anvendes for at vurdere om det af andre særlige grunde findes rimeligt at yde erstatning efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, 2. led.⁶⁸

U 2002.1175 H illustrerer en situation, hvor der tilkendtes erstatning efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, 2. led. E blev varetægtsfængslet for blandt andet drabsforsøg, røveri og afpresning. Efter et par måneder blev fængslingsgrundlaget udvidet til også at angå narkokriminalitet. Ved den senere tiltalerejsning udgik sigtelsen for drabsforsøg, røveri og afpresning, hvorefter fængslingsgrundlaget kun angik narkokriminalitet. E idømtes en fængselsstraf på 4 år og 6 måneder for narkokriminalitet, og hele varetægtsfængslingsperioden på ca. 1 år og 3 måneder til dommen skulle afkortes i den idømte straf. E krævede herudover erstatning efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 2 begrundet i, at der efter praksis skulle ske takstforhøjelse med 100 % ved uforskyldt varetægtsfængsling for drab eller drabsforsøg. Højesteret nåede frem til, at varetægtsfængslingens længde ikke stod i misforhold til den idømte straf, hvorfor der alene kunne ydes erstatning efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, 2. led ved andre særlige grunde. Højesteret tiltrådte, at E i perioden frem til udvidelsen af sigtelsen indebærende narkokriminalitet, som førte til idømmelse af straffen, havde været udsat for en krænkelse, som ikke fuldt ud kunne anses for at være kompenseret ved afkortning i straffen. Højesteret fandt på denne baggrund, at der forelå sådanne særlige grunde som talte for at tilkende erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, 2. led. Imidlertid kunne erstatningens størrelse ikke forhøjes på baggrund af de af Rigsadvokaten forhøjede takster med et tillæg på 100 %, hvorfor E tilkendtes et skønsmæssigt fastsat beløb på 25.000 kr.

Det kan udledes af U 2002.1175 H, at der i lighed med præmisserne i den førertalte U 1993.123 H, undtagelsesvis kan ydes erstatning for uberettiget frihedsberøvelse efter retsplejelovens § 1018 a udover afkortningen i straffen, jf. straffelovens § 86. Dette kan ifølge U 2002.1175 H være tilfældet som følge af en grov sigtelse, der må anses at være krænkende. Dommen illustrerer yderligere, hvordan højesteret

---

⁶⁷ Lund Poulsen, Jakob, m.fl., Straffeprocessen, s. 967.

⁶⁸ CIRK 2021-01-01 nr. 9001 Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a, pkt. 4.4.2.

først undersøger om betingelserne i retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, 1. led er opfyldte, før der foretages en konkret vurdering af, hvorvidt der foreligger andre særlige grunde efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, 2. led.

2.3 Delkonklusion

Opsummerende er indførelsen af det objektive erstatningsansvar i 1978 en væsentlig ændring medførende, at skyldsformodningsreglen blev afskaffet og at borgeren nu har en bedre retsstilling.

For uberettiget frihedsberøvelse kan der enten tilkendes erstatning efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 1 eller retsplejelovens § 1018 a, stk. 2.

Systematikken i forhold til at fremsætte et erstatningskrav i medfør af retsplejelovens § 1018 a, kan opstilles som følger: Erstatningskravet skal falde inden for anvendelsesområdet for retsplejelovens kapitel 93 a, hvor særligt begrebet ”strafferetlig forfølgning” kan give anledning til tvivl.

Dernæst skal de materielle betingelser for erstatning i retsplejelovens § 1018 a, stk. 1 være opfyldte bestående af det objektive ansvar og de øvrige almindelige erstatningsbetingelser i øvrigt. Derudover skal der formelt foreligge en sigtelse, en frihedsberøvelse i form af enten anholdelse eller varetægtsfængsling. Endeligt skal der foreligge enten en påtaleopgivelse eller frifindelse, medmindre en frifindelse skyldes den tiltaltes utilregnelighed, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 1.

Er ovenstående betingelser i retsplejelovens § 1018 a, stk. 1 ikke opfyldte, kan der alligevel tilkendes erstatning på baggrund af et fakultativt grundlag i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 2. Dette kan ske ud fra en proportionalitetsbetragtning eller rimelighedsbetragtning, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 2. Fælles for begge led i bestemmelsen er, at erstatning tilkendes på baggrund af en konkret vurdering af sagens omstændigheder.

Spørgsmålet er dernæst, hvilket beløb der skal tilkendes i erstatning og hvorledes kravet fremsættes og behandles. Dette søges belyst i det følgende afsnit.

3 Analyse af erstatningens størrelse og processuelle erstatningsregler

I dette afsnit undersøges hvad der kan tilkendes erstatning for efter retsplejelovens § 1018 a og hvor meget den erstatningsberettigede tilkendes i erstatning. Dernæst foretages en gennemgang af de processuelle erstatningsregler med fokus på kompetenceforhold, fremgangsmåde ved fremsættelse af erstatningskravet, frist for fremsættelse af erstatningskravet, klageadgang, mulighed for domstolsprøvelse og opfyldelse.

3.1 Erstatningens størrelse

3.1.1 Ydelsen af erstatning for uberettiget frihedsberøvelse i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 1

Efter ordlyden af retsplejelovens § 1018 a, stk. 1, ydes erstatning for økonomisk skade samt for lidelse, tort, ulempe og forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold. Ydelsen af erstatning efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 1 kan inddeles alt efter, om der skal ydes erstatning for ikke-økonomisk skade eller økonomisk skade.

For erstatning for *ikke-økonomisk skade* gælder, at erstatningen ydes på baggrund af de vejledende takster, der fremgår af Rigsadvokatens årlige meddelelse om erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a. Dette er med undtagelse af de tilfælde, hvor der foreligger særlige omstændigheder, som begrunder en fravigelse heraf. De administrativt fastsatte takster for ikke-økonomisk skade omfatter lidelse, tort, ulempe og forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold.⁶⁹ Fordelen ved at yde erstatning på baggrund af allerede vejledende takster kan være, at det er nemt for den erstatningssøgende samtidig med, at de erstatningssøgende stilles ens ved at tilkendes det samme beløb i hvert enkelt tilfælde.

AM 2013.06.27 SA er et konkret eksempel på erstatning for ikke-økonomisk skade. Den erstatningssøgende blev tildelt erstatning som følge af et afbrudt studieforløb, idet den erstatningssøgende blev udmeldt af sin uddannelse på grund af frihedsberøvelse.

Det kan diskuteres, hvorvidt de med urette frihedsberøvede personer, godtgøres af staten med et tilstrækkeligt stort beløb i forhold til krænkelsen. En frihedsberøvelse i kombination med en alvorlig grov sigtelse kan udgøre en krænkelse af den udsattes selvværd og omdømme, hvorfor skaden aldrig kan udbedres helt. Imidlertid er de vejledende takster fra Rigsadvokaten godkendt af højesteret.⁷⁰ Højesteret har med sine principalle udtalelser i U 1997.776 H tilkendegivet, at den samlede godtgørelse for posterne lidelse, tort, ulempe og forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 1, skal ydes i overensstemmelse med de administrativt regulerede takster,

⁶⁹ Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 22.

⁷⁰ Henricson, Ib, Politiret, s. 1047.

som efter højesterets opfattelse findes passende. Dette gælder medmindre ganske særlige forhold kan begrunde en fravigelse.

U 2012.276 H er et eksempel på et tilfælde, hvor der fandtes at foreligge ganske særlige forhold, der kunne begrunde en fravigelse af fastlæggelsen af erstatningen efter de vejledende takster. I sagen blev E sigtet for forsøg på manddrab ved den 27. juli 2008 at have stukket F i brystet med en kniv. Under afhøringen, umiddelbart efter, blev E udpeget af Y som mulig gerningsmand, men E blev dog i grundlovsforhøret løsladt grundet manglende begrundet mistanke. Forklaringer fra F og andre vidner pegede samme dag på to andre gerningsmænd og senere i september 2008 fastslog erklæringer fra Retsmedicinsk Institut, at E ikke var gerningsmanden. Y ændrede senere i december 2008 forklaring under en genafhøring og pegede på andre som gerningsmand, hvorfor sigtelsen mod E blev opgivet som grundløs. E fremsatte på denne baggrund et erstatningskrav i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 1 og blev tilkendt 8.400 kr. E ønskede imidlertid yderligere erstatning begrundet i en psykisk lidelse som følge af anholdelsen og den langvarige sigtelse, hvorfor han ikke var i stand til at varetage sit job og dermed mistede indtjening. Derudover havde E haft forøget udgifter til medicin og behandling. E blev tilkendt 100.000 kr. i erstatning i byretten, mens landsretten ændrede byrettens resultat. Højesteret nåede imidlertid frem til, at politiet havde begået en ansvarspådragende fejl ved ikke snarest muligt at genafhøre Y, hvilket kunne bevirke et tidligere frafald af sigtelsen. Højesteret lagde til grund, at de opståede helbredsmæssige og arbejdsmæssige problemer var forårsaget dels af anholdelsen, og dels af belastningen påført af den langvarige sigtelse. På denne baggrund tilkendtes E 85.000 kr. i erstatning efter retsplejelovens §§ 1018 a, stk. 1 og 1018 h. Der foreligger således en væsentlig forskel mellem, at E først blev tilkendt 8.400 kr. i erstatning sammenlignet med erstatningen på 85.000 kr. som følge af de ganske særlige forhold.

De nugældende vejledende takster (2021-niveau) for erstatning for uberettiget frihedsberøvelse fremgår af Rigsadvokatmeddelelsen af 1. januar 2021 om erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a, pkt. 5 (bilag 2). Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse inddeles ifølge bilag 2 i forskellige grupper: Kortvarige anholdelser (op til og med 10 min.), frihedsberøvelse op til ét døgn, frihedsberøvelse i mere end ét døgn, isolation og sager om drab, drabsforsøg og brandstiftelse, jf. straffelovens § 180.

For kortvarige anholdelser (op til og med 10 min.) ydes der 1.000 kr. i erstatning, jf. bilag 2. Dette erstatningsbeløb er den laveste erstatning, der ydes efter Rigsadvokatens årlige vejledende takster, men det er naturligvis begrundet i, at der blot foreligger en kortvarig anholdelse på under 10 minutter.

Erstatning for frihedsberøvelse i op til ét døgn afhænger af frihedsberøvelsens varighed. For frihedsberøvelse i 0-5 timer ydes 2.900 kr., frihedsberøvelse i 5-10 timer takseres med 4.200 kr., frihedsberøvelse i 10-15 timer giver 5.600 kr. og frihedsberøvelse i 15-24 timer giver 7.100 kr., jf. bilag 2. Rigsadvokatens årlige vejledende takster i bilag 2 viser således, at en længere frihedsberøvelse giver en større erstatningssum og en kortere frihedsberøvelse giver en mindre erstatningssum. Dette hænger naturligvis sammen med, at der tages hensyn til frihedsberøvelsens varighed og kränkelsen.

Erstatning for frihedsberøvelse i mere end ét døgn ydes for første døgn, og for hvert efterfølgende påbegyndt døgn ydes et tillægsbeløb, jf. bilag 2. Der ydes 7.100 kr. i erstatning for første døgn med et tillæg på 900 kr. for hvert påbegyndt efterfølgende døgn, jf. bilag 2. I dette tilfælde ses også et hensyn at tage til varigheden af frihedsberøvelsen, da erstatningstørrelsen stiger for hvert døgn.

I bilag 2 ses en række momenter, der kan begrunde en højere erstatning. Momenterne er grove sædelighedssager og sager om drab, drabsforsøg og brandstiftelse, jf. straffelovens § 180. Derudover ydes der tillæg for isolation. Ved isolation forhøjes taksten for hvert påbegyndt døgn med anvendelse af isolation under varetægtsfængsling. Der ydes dog ikke tillæg inden for det første døgn.⁷¹ Har den erstatningssøgende været sigtet for en grov sædelighedsforbrydelse, forhøjes taksten med 50 %, jf. bilag 2. Såfremt den erstatningssøgende har været sigtet for drab, drabsforsøg og brandstiftelse, jf. straffelovens § 180, forhøjes taksten for frihedsberøvelsen med 100 %, jf. bilag 2. Fælles for takstforhøjelserne for henholdsvis en sigtelse for grov sædelighedsforbrydelse eller sigtelse for drab, drabsforsøg eller brandstiftelse i medfør af straffelovens § 180 er, at dette er forbundet med en særlig belastning begrundet i sigtelsens alvorlige karakter.⁷² Et eksempel fra praksis, hvor der ydes en tillægges endnu højere takst for erstatning, kan nævnes U 2009.1339 Ø.

I U 2009.1339 Ø havde E været varetægtsfængslet i næsten 16 måneder som sigtet og senere tiltalt for forsøg på terrorisme, jf. straffelovens § 114, stk. 1, nr. 1, jf. § 21. E havde været igennem den første nævningsesag, der varede i 24 dage over en periode på over 2 måneder. E måtte vente 5 måneder, før anklagemyndigheden afgjorde, hvorvidt der skulle rejses tiltale ved et andet nævningeting. Da tiltale blev rejst igen, skulle E deltage i hovedforhandling i 3 dage om ugen i en periode på over 2 måneder, hvilket påvirkede hans muligheder for at følge med i skolegangen. Endvidere havde E været igennem et forløb på 13 måneder med yderligere presseomtale om ham. Efter frifindelsen for tiltalen, krævede E erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 a med en forhøjelse af den takstmæssige tortgodtgørelse med 300 %. Den takstmæssige tortgodtgørelse blev imidlertid tillagt 200 % svarende til det, som

---

⁷¹ Jochimsen, Jørgen, Grundlovsforhøret, s. 368 og s. 374.

⁷² Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 23.

anklagemyndigheden tilbødte i sagen. Dette blev begrundet i den alvorlige sigtelse efter straffelovens § 114, stk. 1, nr. 1 og den lange periode frem til sagens endelige afgørelse, hvor E har været sigtet. Ydermere blev der lagt vægt på forlængelsen af sagen med yderligere 13 måneder efter afslutningen af hovedforhandlingen i den første nævningesag samt deltagelsen i 2 hovedforhandlinger og sagens omstændigheder i øvrigt. Sagen viser, at en sigtelse for en af de mest alvorlige bestemmelser i straffeloven sammenholdt med øvrige særlige omstændigheder, vil kunne udgøre ganske særlige forhold, der kan begrunde et højere takstmæssigt beløb.

Derimod fandtes der ikke at foreligge særlige forhold, der kunne begrunde fravigelse af taksterne i TfK 2010.268/2. E, der var ansat som medarbejder i en SFO, havde været uberettiget anholdt i 6 timer som sigtet for overtrædelse af straffelovens § 232 begået over for en 5-årig dreng. E blev alene tillagt takstmæssig erstatning efter retsplejelovens § 1018 a. Landsretten fandt ikke, at sigtelsen var af alvorlig karakter, ligesom der ikke forelå ganske særlige forhold, som kunne fravige den takstmæssige erstatning i anledning af uberettiget frihedsberøvelse.

Endelig viser retspraksis, at en særlig omfattende og langvarig efterforskning i strid med menneskerettighedskonventionens artikel 6 om *"fair trial"* samt en belastende omtale i medierne vil kunne forhøje erstatningen.⁷³

Erstatning for *økonomisk skade* ydes kun i tilfælde, hvor tabet dels kan godtgøres at være en følge af den uberettigede frihedsberøvelse, og dels tabets størrelse kan dokumenteres i fornødent omfang. Som udgangspunkt ydes erstatning for tabt arbejdsfortjeneste under frihedsberøvelsen, og i visse tilfælde ydes også erstatning for tabt arbejdsfortjeneste efter løsladelsen, såfremt frihedsberøvelsen må antages at være årsag til den manglende indtjening. Ifølge Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2 er udgangspunktet, at der ikke ydes erstatning for mistet kontanthjælp og lignende sociale ydelser ydet efter en konkret behovsvurdering.⁷⁴ Dette er fastholdt af anklagemyndigheden i den administrative praksis, men ændringer i sociallovgivningen har nu medført, at synspunktet ikke længere kan begrunde nægtelse af erstatning.⁷⁵ Udgangspunktet er derfor nu, at mistet kontanthjælp anses for at udgøre et økonomisk tab og en følge af varetægtsfængslingen, hvorfor der skal ydes erstatning i dette tilfælde.

3.1.2 Ydelsen af erstatning for uberettiget frihedsberøvelse i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 2

Anklagemyndigheden har gennem en længere årrække udviklet en praksis, hvor der administrativt blev ydet erstatning, såfremt frihedsberøvelsen oversteg strafudmålingen med 50 %. Senere har

---

⁷³ Henricson, Ib, Politiret, s. 1048.

⁷⁴ Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 27.

⁷⁵ Fuglsang Sørensen, Henning, Erstatning for økonomisk skade under uretmæssig varetægtsfængsling, s. 63-64.

Rigsadvokaten instrueret anklagemyndigheden i, at der kan tilkendes erstatning ved mindre overskridelser af den udmålte straf med mere end 15 %, hvilket også kan udledes af den førnævnte sag i U 2011.63 Ø med en overskridelse på 17 %. Erstatning for mindre overskridelser af den udmålte straf skete på baggrund af U 2009.2095 H.⁷⁶ I U 2009.2095 H blev en arrestant, der efter varetægtsfængsling i 1 år og 75 dage blev idømt 1 års fængsel, tilkendt erstatning for frihedsberøvelse i 75 dage. T blev varetægtsfængslet for blandt andet narkokriminalitet og forblev fængslet, indtil han ved byrettens dom af 27. juni 2005 blev idømt 3 år og 6 måneders fængsel. T ankede dommen til landsretten og forblev herefter varetægtsfængslet indtil landsrettens dom af 14. februar 2006, hvor han blev delvis frifundet for en række forhold, men stadig dømt for narkokriminalitet. Straffen blev imidlertid nedsat til fængsel i 1 år, og T krævede af denne grund erstatning for uberettiget frihedsberøvelse i de 75 dage, hvormed varetægtsfængslingen havde oversteget fængselsstraffen på 1 år. Højesteret tiltrådte, at frihedsberøvelsen i 1 år og 75 dage ikke stod i rimeligt forhold til strafforfølgningens udfald, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, 1. led.

I forhold til erstatningens størrelse efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, skal erstatningen ydes for den periode, hvormed frihedsberøvelsen under straffesagens behandling overstiger den idømte straf. Erstatningen opgøres også efter de samme administrativt fastsatte takster i bilag 2, medmindre særlige forhold kan begrunde en fravigelse, jf. den omtalte dom U 1997.776 H i afsnit 3.1.1.⁷⁷

3.2 De processuelle erstatningsregler

3.2.1 Kompetenceforhold og fremgangsmåde ved fremsættelse af erstatningskravet

Indledningsvis skal erstatningskravet ifølge retsplejelovens § 1018 e fremsættes over for anklagemyndigheden. Det har ingen betydning, at kravet i stedet fremsættes over for enten politidirektøren, statsadvokaten eller Rigsadvokaten. Såfremt erstatningskravet er fremsat over for politidirektøren i den underliggende straffesag, skal politidirektøren sende en indstilling, sagens akter og relevante supplerende oplysninger sammen med erstatningskravet til statsadvokaten.⁷⁸ På baggrund af dette kan det udledes, at processen er gjort let for den erstatningssøgende. Dette skyldes, at der er mulighed for at indgive erstatningskravet som led i straffesagen. Dette ses også at være udtryk for en lettelse af de processuelle erstatningsregler for erstatningssøgende eftersom det praktiske arbejde er placeret hos systemet, som skal sørge for at sende sagen det rette sted hen.

Det fremgår netop af retsplejelovens § 1018 e, stk. 1, 6. pkt., at krav om erstatning fremsættes over for den politidirektør eller statsadvokat, der har haft ansvaret for efterforskningen i sagen, som har givet

---

⁷⁶ Henricson, Ib, Politiret, s. 1051.

⁷⁷ CIRK 2021-01-01 nr. 9001 Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a, pkt. 4.4.2.

⁷⁸ CIRK 2021-01-01 nr. 9001 Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a, pkt. 2.2.1.

anledning til kravet. Det påhviler den erstatningssøgende at fremsende fyldestgørende dokumentation for tabet. Er kravet ikke nærmere specificeret, må det antages at angå erstatning for ikke-økonomisk skade.⁷⁹

Det følger af retsplejelovens § 1018 e, stk. 1, 1. pkt., at statsadvokaten træffer afgørelse vedrørende krav om erstatning i medfør af retsplejelovens kapitel 93 a. Det kan heraf udledes, at statsadvokaten som udgangspunkt træffer afgørelse i 1. instans vedrørende erstatning efter retsplejelovens kapitel 93 a.

Det fremgår endvidere af retsplejelovens § 1018 e, stk. 1, 2. pkt., at justitsministeren kan fastsætte, at nærmere angivne sager skal forelægges for enten rigsadvokaten eller justitsministeren til afgørelse. Justitsministeriet har ved ”Cirkulæreskrivelse af 12. december 2005 om behandling af sager om erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a” bestemt, at sager i visse tilfælde skal forelægges for Rigsadvokaten til afgørelse. Dette drejer sig blandt andet om sager vedrørende krav om erstatning efter retsplejelovens § 1018 a-§ 1018 d, der ikke er reguleret af Rigsadvokatens årlige meddelelse om erstatning efter kapitel 93 a, samt sager, hvor der agtes at blive ydet et højere erstatningsbeløb end fastsat i meddelelsen. Det vedrører blandt andet også sager af principiel karakter, eller hvor der foreligger særlige omstændigheder.⁸⁰ Med dette system sikres den erstatningssøgende således en mere grundig sagsbehandling og i sidste ende det rigtige erstatningsbeløb i eksempelvis sager, som er usædvanlige på grund af deres principielle karakter.

3.2.2 Fristen for fremsættelse af kravet

Udgangspunktet for fristen for fremsættelse af erstatningskravet følger af retsplejelovens § 1018 e, stk. 1. Ifølge retsplejelovens § 1018 e, stk. 1 skal en person, der har været sigtet, fremsætte sit krav inden 2 måneder efter meddelelse til sigtede om strafforfølgningens ophør eller afsigelse af endelig dom. Det er således tidspunktet for påtaleopgivelsen eller domsafsigelsestidspunktet, der er det afgørende tidspunkt. Har den tiltalte imidlertid ikke været til stede ved domsafsigelsen, benyttes fristen i retsplejelovens § 904, stk. 2 og 3, det vil sige fra enten domsafsigelsestidspunktet eller forkyndelsestidspunktet. Hensynet bag den forholdsvis korte frist skyldes ifølge udvalget, at de fremkomne forhold i forbindelse med strafforfølgningen kan være af afgørende betydning for vurdering af erstatningskravet.⁸¹ Ved delvis påtaleopgivelse og delvis domfældelse må fristens begyndelsestidspunkt som hovedregel regnes fra domfældelsestidspunktet.⁸² Det er fastlagt i AM 2008.10.09 RA, at klagefristen udløber på den dag, hvor meddelelsen er kommet frem. Det følger endvidere af sagen, at såfremt klagefristen udløber en

---

⁷⁹ Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 82-83.

⁸⁰ Cirkulæreskrivelse af 12. december 2005 om behandling af sager om erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a, pkt. 2.

⁸¹ Betænkning nr. 801/1977, s. 41.

⁸² Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 83.

weekend eller en helligdag, udløber fristen på den førstkommande hverdag. Dette kan anses at være til den erstatningssøgendes fordel, idet 2-månedersfristen i dette tilfælde vil blive forlænget.

Det er muligt undtagelsesvist at behandle et erstatningskrav fremsat efter fristen på 2 måneder, navnlig såfremt overskridelsen skyldes undskyldelighed hos den erstatningssøgende, jf. retsplejelovens § 1018 e, stk. 2. Betænkning nr. 801/1977 angiver eksemplet, hvor kravet bygger på senere fremkomne oplysninger.⁸³ Ud fra bestemmelsens ordlyd må det kunne lægges til grund, at også andre forhold vil kunne udgøre undskyldelige forhold. Dette kan underbygges af eksempler fra praksis.

I U 1987.706 V blev erstatningssøgendes uberettigede anholdelse taget under pådømmelse, fordi politiet ikke i forbindelse med meddelelsen om påtaleopgivelse havde vejledt erstatningssøgende om muligheden for at kræve erstatning eller om fristen herfor. Det kan udledes af denne dom, at der påhviler en vejledningspligt om mulighederne for at kræve erstatning og om fristen for fremsættelse af kravet. En forsømmelse af denne pligt vil findes at være undskyldeligt i medfør af retsplejelovens § 1018 e, stk. 2, hvorfor et krav alligevel vil skulle behandles.

Spørgsmålet er, hvorvidt en rettidig anmodning til erstatningssøgendes forsvarsadvokat om fremsættelse af krav, som på grund af egen forsømmelighed fremsætter kravet for sent til anklagemyndigheden på vegne af sin klient, vil være undskyldeligt. Dette kan udgøre undskyldelige forhold, men Rigsadvokaten har imidlertid anlagt en praksis med en streng bedømmelse grundet identifikation mellem erstatningssøgende og advokaten. Dette pålægger derfor erstatningssøgende at afklare spørgsmålet med advokaten.⁸⁴ Såfremt der afsiges frifindelsesdom, har højesteret fastslået, at en forsvarers manglende vejledning af sin klient om adgangen til erstatning, ikke udgør en undskyldelig omstændighed, og af den grund skal kravet afvises.⁸⁵

Hvorvidt ukendskab til reglerne i retsplejelovens kapitel 93 a, udgør en undskyldende omstændighed i medfør af retsplejelovens § 1018 e, stk. 2, har været fremme i AM 2009.12.15 RA. Her blev det fastslået, at ukendskab til reglerne i kapitel 93 a og de deri indeholdte frister ikke udgør en undskyldende omstændighed. Det påhviler i denne sammenhæng fortsat den beskikkede advokat at varetage sin klients interesser og vejlede denne tilstrækkeligt.

Samlet set kan bestemmelsen i retsplejelovens § 1018 e, stk. 2 anses for at være beskyttende over for den erstatningssøgende. Dette skyldes, at den erstatningssøgende får endnu en mulighed for at rejse sit

---

⁸³ Betænkning nr. 801/1977, s. 41.

⁸⁴ Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 86.

⁸⁵ Bang Fuglsang Madsen Sørensen, Henning, Den europæiske arrestordre og retten til erstatning for frihedsberøvelse, s. 68-69.

erstatningskrav ved undskyldende omstændigheder i stedet for at kravet skal gå til grunde, som følge af konkrete forhold, der ikke nødvendigvis ligger inden for den erstatningssøgendes magt.

3.2.3 Klageadgang

Rigsadvokaten behandler klager over afgørelser truffet af statsadvokaterne vedrørende krav om erstatning, jf. retsplejelovens § 1018 e, stk. 3, 1. pkt. Rigsadvokatens afgørelse i en klagesag kan ikke påklages til justitsministeren, jf. retsplejelovens § 1018 e, stk. 3, 2. pkt.

Klager over afgørelser truffet af statsadvokaterne skal indgives til vedkommende statsadvokat, jf. retsplejelovens § 1018 e, stk. 3, 3. pkt.

Afgørelser vedrørende krav om erstatning truffet af Rigsadvokaten i 1. instans kan ikke påklages til justitsministeren, jf. retsplejelovens § 1018 e, stk. 4.

Udgangspunktet er ifølge retsplejelovens § 1018 e, stk. 5, 1. pkt., at fristen for at klage over en afgørelse vedrørende krav om erstatning er 4 uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen. Fristen skal regnes fra afgørelsestidspunktet. Ved brevforsendelse antages afgørelsen at være kommet frem den første postforsendelsesdag efter afsendelsen med undtagelse af tilfælde, hvor ansøger kan sandsynliggøre en tidligere ankomst. Klagen skal være kommet frem til myndigheden før fristens udløb.⁸⁶

Er klagen fremkommet efter udløbet af fristen på 4 uger, skal den undtagelsesvis behandles, hvis fristoverskridelsen må anses for undskyldelig, jf. retsplejelovens § 1018 e, stk. 5, 2. pkt. I bemærkningerne til bestemmelsen i retsplejelovens § 1018 e, stk. 5 er angivet eksemplet, hvor afgørelsen er meddelt klageren, men denne har været forhindret i at indgive klage rettidigt som følge af enten bortrejse, sygdom eller lignende.⁸⁷

Retsplejeloven indeholder ikke regler om klageberettigede, hvorfor dette spørgsmål må afgøres efter de almindelige forvaltningsretlige regler. Den erstatningssøgende anses altid for klageberettiget og såfremt en anden vil klage, må dette forudsætte en væsentlig, direkte, individuel og retlig interesse i erstatningssagens udfald.⁸⁸

3.2.4 Indbringelse for retten

Den erstatningssøgende har mulighed for at få sagen indbragt for retten, såfremt erstatningskravet imødekommes delvist eller slet ikke imødekommes ved en afgørelse truffet af Rigsadvokaten i en

---

⁸⁶ Folketingstidende 1994-95, tillæg A, spalte 3564.

⁸⁷ Folketingstidende 1994-95, tillæg A, spalte 3564.

⁸⁸ Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 88.

klagesag eller af justitsministeren, jf. retsplejelovens § 1018 f. Indbringelse af sagen for retten skal ske af statsadvokaten, jf. retsplejelovens § 1018 f, stk. 1, 2. pkt. ved en tilkendegivelse. Sagen kan, inden 2 måneder efter meddelelse om afslaget er meddelt, begæres indbragt til den byret, som har pådømt straffesagen, jf. retsplejelovens § 1018 f, stk. 1, 1. pkt. Har sagen imidlertid ikke været pådømt, indbringer statsadvokaten erstatningskravet for den byret, hvori den pågældende foranstaltning er truffet eller ved erstatningssøgendes hjemting, jf. retsplejelovens § 1018 f, stk. 1, 3. pkt. Indbringes sagen ikke inden for fristen, afvises sagen og må i stedet rejses civilretligt.⁸⁹

Der er krav om, at den administrative klageadgang skal være udnyttet, før der er adgang til at begære kravet indbragt for retten til prøvelse, jf. retsplejelovens § 1018 f, stk. 1. Således vil det være Rigsadvokatens afgørelse, der i givet fald indbringes for retten.⁹⁰

Kravet om udtømmende administrativ klageadgang følger ligeledes af U 1979.958 Ø, hvor den erstatningssøgende umiddelbart efter sin frifindelse i byretten, rejste sit erstatningskrav for tabt arbejdsfortjeneste over for anklagemyndigheden. Eftersom anklagemyndigheden ikke på det foreliggende grundlag kunne anerkende erstatningskravet, indbragte den erstatningssøgende spørgsmålet for retten i medfør af retsplejelovens § 1018 f. Den erstatningssøgende blev herefter tilkendt erstatning under samme retsmøde. Anklagemyndigheden kærede kendelsen og denne påstand blev taget til følge, idet retten fandt, at byretten ikke umiddelbart efter retsmødet kunne tage stilling til erstatningskravet, før anklagemyndigheden havde færdiggjort den administrative sagsbehandling af kravet. Der var således ikke søgt om erstatning korrekt i dette tilfælde. Konsekvensen ved ikke at fremsætte erstatningskravet korrekt vil være, at erstatningssagen skal starte forfra og den administrative klageadgang udnyttes først.

Der bliver på den erstatningssøgendes begæring beskikket en advokat, hvorefter erstatningssagen behandles efter strafferetsplejens former, jf. retsplejelovens § 1018 f, stk. 2 og retsplejelovens § 1018 f, stk. 3. Årsagen til, at erstatningssagen behandles i strafferetsplejens former, skyldes sammenhængen mellem erstatningssagen og straffesagen, da erstatningen udspringer af et led i straffesagen. Dette er dermed også både praktisk og procesøkonomisk fordelagtigt.⁹¹ Endvidere behandles sagen under medvirken af domsmænd, medmindre erstatningskravet er fremsat som følge af en lovovertrædelse, der ikke kan medføre højere straf end bøde eller fængsel i 4 måneder eller af en sag, der er afgjort i retten uden medvirken af nævninge eller domsmænd, jf. retsplejelovens § 1018 f, stk. 4.

---

⁸⁹ Lund Poulsen, Jakob, m.fl., Straffeprocessen, s. 976.

⁹⁰ Folketingstidende 1994-95, tillæg A, spalte 3564.

⁹¹ Fuglsang Sørensen, Henning, Dommeres habilitet i sager om erstatning for strafforfølgning, s. 140.

I retten har den erstatningssøgende og dennes advokat bevisbyrden for, at Rigsadvokatens vejledende takster skal fraviges og dermed tilkendes en forhøjet erstatning. Dette skyldes, at der ikke skal føres bevis for det ikke-økonomiske tab, da der som udgangspunkt ydes erstatning efter Rigsadvokatens vejledende takster. Den erstatningssøgende og den beskikkede advokat skal derudover løfte bevisbyrden for, at der er lidt et økonomisk tab, samt at de almindelige erstatningsbetingelser i øvrigt er opfyldt.⁹² Derimod skal anklagemyndigheden bevise, at der foreligger egen skyld efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 3, før der kan ske frifindelse. Den erstatningssøgende har mulighed for at anke byrettens dom til landsretten.⁹³

3.2.5 Opfyldelse

Ifalder anklagemyndigheden et erstatningsansvar over for erstatningssøgende, kan opfyldelse ske ved betaling eller modregning i for eksempel det offentlige krav mod erstatningssøgende, forudsat de almindelige modregningsbetingelser er opfyldte.⁹⁴

3.3 **Delkonklusion**

Opsummerende tilkendes der erstatning for økonomisk skade samt lidelse, tort, ulempe og forstyrrelse af stilling af forhold i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 1.

Erstatning for *ikke-økonomisk skade* tilkendes som udgangspunkt efter Rigsadvokatens årlige meddelelse om erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a, medmindre der foreligger særlige omstændigheder, jf. U 1997.776 H. Konkrete forhold kan imidlertid begrunde en takstmæssig forhøjelse af erstatningen, hvilket navnlig kan være grove sigtelser som drab og terror eller det kan være isolationsfængsel.

Erstatning for *økonomisk skade* ydes kun såfremt tabet er en følge af frihedsberøvelsen og tabet kan dokumenteres i fornødent omfang.

Derudover kan der i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 2 tilkendes erstatning, såfremt frihedsberøvelsen overstiger strafudmålingen med en vis procentdel.

Endeligt er erstatningssystemet opbygget for at værne om den erstatningssøgende, herunder ved at forenkle processen og pålægge statsadvokaten det praktiske arbejde. Den erstatningssøgende har imidlertid også en række formelle pligter at overholde, nemlig fristerne for henholdsvis kravets fremsættelse, klageadgang og indbringelse for retten.

---

⁹² Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 96.

⁹³ Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 96.

⁹⁴ Lund Poulsen, Jakob, m.fl., Straffeprocessen, s. 978.

Det kan være, at den erstatningssøgende opfylder betingelserne for erstatning efter retsplejelovens § 1018 a. Det kan også være, at erstatningskravet er fremsat korrekt i henhold til de processuelle erstatningsregler. Alligevel kan spørgsmålet om nedsættelse af/eller helt bortfald af denne ret til erstatning opstå efter § 1018 a, stk. 3. Denne problemstilling søges belyst nedenfor i afsnit 4.

4 Analyse af egen-skyldsvurderingen

I dette afsnit foretages en analyse af egen-skyldsvurderingen i retsplejelovens § 1018 a, stk. 3 med udgangspunkt i en overordnet forståelse af begrebet egen skyld. Dernæst undersøges hvad der kan begrunde nedsættelse af/eller helt bortfald af retten til at kræve erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 a.

4.1 Overordnet om egen-skyldsvurderingen

Hjemmelsgrundlaget for nedsættelse af/eller helt bortfald af retten til erstatning for uberettiget frihedsberøvelse findes i retsplejelovens § 1018 a, stk. 3, der har følgende ordlyd:

”Erstatning kan nedsættes eller nægtes, såfremt den sigtede selv har givet anledning til foranstaltningerne.”

Det følger af retsplejelovens § 1018 a, stk. 3, at erstatning kan nedsættes eller helt nægtes ved egen skyld hos den erstatningssøgende. Retsplejelovens § 1018 a, stk. 3 skal således ses som en undtagelse til hovedreglen om retten til erstatning på enten et objektivt eller fakultativt grundlag efter henholdsvis retsplejelovens § 1018 a, stk. 1 og retsplejelovens § 1018 a, stk. 2.

I betænkning nr. 801/1977 er der anført følgende om definitionen på egen skyld efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 3:

”Samtidig må det imidlertid understreges, at den »egen skyld«, som kan begrunde nedsættelse eller udelukkelse af erstatning for straffeprocessuelle indgreb, principielt må betragtes på samme måde som »egen skyld« i forbindelse med et almindeligt civilretligt erstatningsøgsmål.”⁹⁵

Af ovenstående fra betænkningen følger det, at egen-skyldsvurderingen efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 3 således er den samme vurdering, som kendes fra den almindelige erstatningsret. Uddybende omkring den erstatningssøgendes egen skyld anføres der endvidere:

”Sigtedes adfærd må indebære et dadelværdigt moment, der karakteriserer hans handlemåde eller hans undladelse - som culpos. Og det må dertil stå for ham som en påregnelig følge af hans adfærd, at han kan blive udsat for straffølgning og eventuel frihedsberøvelse).”⁹⁶

Ovenstående betyder, at fokuset i egen-skyldsvurderingen i retsplejelovens § 1018 a, stk. 3 er på den sigtedes adfærd, som må antages at have været skyld i frihedsberøvelsen. Der tages dermed udgangspunkt i den skadelidtes (den erstatningssøgendes) egen medvirken til skadens indtræden. Heri

---

⁹⁵ Betænkning nr. 801/1977, s. 32.

⁹⁶ Betænkning nr. 801/1977, s. 32.

ligger endvidere, at der foretages en vurdering af den erstatningssøgendes egen udviste culpa (det dadelværdige moment) og i øvrigt kausalitet samt adækvans i forhold til den udøvede handling.⁹⁷

Et eksempel fra retspraksis, hvor spørgsmålet om kausalitet blev relevant i forhold til den erstatningssøgendes egen skyld, kan nævnes TfK 2014.1153/2. E havde været varetægtsfængslet som sigtet for manddrab efter straffelovens § 237 ved at have skudt forurettede, men blev senere frifundet i retten. E krævede herefter erstatning. Statsadvokaten og senere Rigsadvokaten nedsatte imidlertid erstatningen med 50 % begrundet i, at E selv havde givet anledning til frihedsberøvelsen i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. E havde givet skiftende forklaringer om sin færd den nat, hvor drabet havde fundet sted, og senere nægtet at udtale sig yderligere i sagen. Forurettede havde før drabet hævet penge og E havde ved anholdelsen været i besiddelse af 10 stk. 500 kr. sedler. Derudover var der fundet fængelhættepartikler i E's bil og på hans jakke. E blev imidlertid varetægtsfængslet på baggrund af en begrundet mistanke bestående i de mange telefoniske forbindelser mellem E og forurettede forud for drabet, et økonomisk mellemværende mellem parterne, og at E var sammen med forurettede i løbet af natten. Landsretten fandt, at mistanken bag varetægtsfængslingen byggede på andre forhold end E's skiftende forklaringer og E's undladelse af at udtale sig. Derfor havde E ikke selv givet anledning til varetægtsfængslingen, hvorfor E tilkendtes erstatning, jf. retsplejelovens § 1018 a. Dommen illustrerer, at der ikke forelå et culpøst forhold og dermed egen skyld efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 3 grundet manglende kausalitet mellem E's adfærd og varetægtsfængslingen.

Udgangspunktet er efter de materielle erstatningsregler, som behandlet under afsnit 2.2.1, at de almindelige erstatningsbetingelser blandt andet skal være opfyldt for, at den erstatningssøgende kan få erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 1. Disse almindelige erstatningsbetingelser finder anvendelse på politiets handlinger således, at den indtrådte skade skal være en kausal og adækvat følge af politiets handlinger. Disse almindelige erstatningsbetingelser kan siges at blive overført til den sigtede, hvorefter den sigtede skal have handlet culpøst, og at frihedsberøvelsen skal være en kausal og adækvat følge af dennes adfærd. Dette udtrykkes rent erstatningsretligt som culpapareglens spejlbillede, hvorefter der foreligger egen skyld hos den skadelidte, såfremt dennes adfærd ville medføre et erstatningsansvar over for tredjemand, hvis skaden havde ramt tredjemand.⁹⁸ Endeligt skal den sigtede også kunne påregne frihedsberøvelsen som en følge af adfærden.

Det bygger på en konkret vurdering, hvorvidt de almindelige erstatningsbetingelser er opfyldt, og om der foreligger egen skyld i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. Det anføres i bemærkningerne til

---

⁹⁷ Betænkning nr. 801/1977, s. 32.

⁹⁸ Von Eyben, Bo, m.fl., Lærebog i erstatningsret, s. 439-440.

retsplejelovens § 1018 a, stk. 3, at ikke enhver culpøs adfærd fra den erstatningsøgende bør kunne begrunde nedsættelse eller bortfald af erstatningen. Eksempelvis vil en udvist adfærd som følge af frygt, forvirring eller undskyldelig misforståelse⁹⁹ falde uden for, hvorfor nedsættelse eller bortfald af erstatning ikke vil kunne ske i disse situationer. Dette giver således domstolene et vist spillerum i forhold til egen-skyldsvurderingen efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. Derover kan dette ses som en undtagelse til undtagelsen om nedsættelse eller nægtelse af erstatning på baggrund af egen-skyldsvurderingen efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 3.

Et eksempel på ovenstående er TfK 2010.477 V, hvor E var sigtet og varetægtsfængslet for drab på sin mor i hjemmet, efter at E's far havde drejet mistanken over på E. E's fars forklaring om, at E og E's mor havde været sammen, dannede mistankegrundlaget og dermed fængslingsgrundlaget for E. Derudover byggede mistankegrundlaget på E efter at have forladt hjemmet. Erstatningen blev nedsat af statsadvokaten og Rigsadvokaten som følge af, at E stak af fra gerningsstedet uden at ringe til politiet, at E stak af fra bopælen og tog sit blodige tøj af og gemte det og at E forsøgte at gå i bad for at vaske morens blod af på armen. Derudover udpegede E det forkerte tøj for politiet og angav, at blodet på sin arm hidrørte fra en hudafskrabning. Sagen blev indbragt for retten, og landsretten fandt, at E's handlinger ikke kunne bebrejdes hende under de givne omstændigheder. Frihedsberøvelsen hvilede på den forklaring, E's far gav om, at E havde slået sin mor ihjel, hvorfor E's handlinger ikke havde betydning for varetægtsfængslingen. E havde således ikke handlet culpøst trods en adfærd, der normalt kan anses for at være en mistankepådragende adfærd, hvorfor der i dette konkrete tilfælde ikke forelå egen skyld i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. E blev således stadig tilkendt fuld erstatning som følge af, at hun kunne anses for at have handlet i frygt eller forvirring efter et drab i hjemmet på sin egen mor.

Såfremt anklagemyndigheden på baggrund af egen-skyldsvurderingen i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 3 finder, at erstatningen skal nedsættes i stedet for at lade kravet bortfalde helt, kan erstatningskravet enten nedsættes med en tredjedel, halvdelen eller to tredjedele, afhængig af graden af egen skyld.¹⁰⁰ Finder anklagemyndigheden derimod, at erstatningskravet helt skal bortfalde, tilkendes der ingen erstatning.

I betænkning nr. 801/1977 opdeles de forskellige tilfældegrupper, hvorefter der kan ske nedsættelse eller nægtelse af retten til erstatning. Dette kan ske ved "sigtedes adfærd forud for strafforfølgningsen", "sigtedes mistankepådragende adfærd i forbindelse med strafforfølgningsen" og "sigtede udviser adfærd,

---

⁹⁹ Folketingstidende 1977-78, tillæg A, spalte 2401.

¹⁰⁰ Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 35.

der i særlig grad indikerer en fængslings- eller anholdelsesgrund.” Disse forskellige tilfældegrupper inddeles endvidere i forskellige underkategorier.¹⁰¹ Disse tilfældegrupper behandles nedenfor i afsnit 4.2, 4.3 og 4.4.

4.2 Mistankepådragende adfærd før strafforfølgningen

Den første tilfældegruppe i betænkning nr. 801/1977 er ”sigtedes adfærd forud for strafforfølgningen”¹⁰² som med sine tre underkategorier behandles i det følgende.

4.2.1 Bevægelse nær grænsen for det kriminelle

Ifølge udvalget i betænkning nr. 801/1977, indebærer den første underkategori følgende:

”A) Sigtede bevæger sig nær grænsen for det kriminelle, men undgår domfældelse på grund af en restriktiv fortolkning af straffebestemmelserne.”¹⁰³

Sigtede kan på baggrund af ovenstående anses for at have handlet med egen skyld, såfremt denne på baggrund af en restriktiv fortolkning af en straffebestemmelse ikke dømmes i en straffesag efter at have optrådt nær grænsen for det kriminelle.

Et eksempel på en sagskategori kan nævnes nødværge-situationen efter straffelovens § 13, stk. 1 og nødværge i excès, jf. straffelovens § 13, stk. 2. Særligt sidstnævnte situation forekommer mest i praksis, hvilket ses i det nedenstående.

Spørgsmålet var fremme i U 1990.283 H, hvor E var tiltalt for manddrab ved at have stukket forurettede med tre knivstik i ryggen og maven. Erstatning blev nægtet blandt andet under hensyntagen til den alvorlige karakter af stiklæsionerne. Denne dom har anklagemyndigheden henvist til i de to nedenstående domme som begrundelse for bortfald af retten til erstatning.

I U 2002.2666 H var E varetægtsfængslet i en periode som sigtet for manddrab, der senere blev ændret til en sigtelse for grov vold med døden til følge, jf. straffelovens § 245, jf. § 246. E blev fundet skyldig, men frifundet på grund af nødværge i excès, jf. straffelovens § 13, stk. 2. Byretten tildelte den erstatningssøgende erstatning og lagde i denne forbindelse vægt på, at der kun var små nuancer i den erstatningssøgendes skiftende forklaringer, og at erstatningssøgende selv havde været udsat for vold. Landsretten fandt imidlertid, at erstatningssøgende selv havde givet anledning til frihedsberøvelsen ved at have stukket forurettede med en kniv i hjertet. Højesteret fandt, at den alvorlige karakter af stiklæsionen ikke i sig selv kunne føre til en fravigelse af udgangspunktet om fuld erstatning. Imidlertid

---

¹⁰¹ Betænkning nr. 801/1977, s. 31f.

¹⁰² Betænkning nr. 801/1977, s. 31.

¹⁰³ Betænkning nr. 801/1977, s. 31.

fandt højesteret, at den erstatningssøgende selv havde givet anledning til frihedsberøvelsen som følge af de omstændigheder, hvorunder knivstikket fandt sted. Erstatningen blev derfor nedsat til halvdelen, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3.

I modsætning til ovenstående dom, nåede højesteret frem til et andet resultat i U 2002.2665 H. E var anholdt og varetægtsfængslet for grov vold. E blev fundet skyldig, men frifundet for straf på grund af nødværge, jf. straffelovens § 13, stk. 2. E fremsatte herefter et erstatningskrav på 48.000 kr., og anklagemyndigheden påstod frifindelse i sagen. Byretten tilkendte E erstatning, men nedsatte skønsmæssigt beløbet til 24.000 kr., da byretten fandt, at der forelå egen skyld, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. Byretten lagde i denne forbindelse vægt på, at E ikke straks efter meldte sig til politiet, og at hun i grundlovsforhøret afgav forklaring om, at hun kun havde ramt forurettede med kniven en gang, sammenholdt med forklaringen til politirapporten om, at forurettede var tildelt to knivstik. Herefter måtte E påregne at skulle være frihedsberøvet under efterforskningen. Landsretten frifandt derimod anklagemyndigheden helt for erstatningsansvar under henvisning til den alvorlige karakter af de to stiklæsioner sammenholdt med de øvrige omstændigheder, som byretten ligeledes lagde vægt på. Dermed tog landsretten udgangspunkt i følgeskaden. Højesteret nåede frem til et helt tredje resultat. Højesteret fandt ikke, at den alvorlige karakter af de to stiklæsioner i sig selv kan medføre en fravigelse af udgangspunktet om fuld erstatning. Skaden i sig selv kunne derfor ikke medføre hverken nedsættelse eller bortfald af erstatningskravet uanset, at E undlod at tilkalde hjælp eller kontakte politiet, da disse forhold ingen betydning havde for frihedsberøvelsen. E's handling i nødværge i exces efter straffelovens § 13, stk. 2 fandtes derfor ikke at udgøre egen skyld efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 3, hvorfor E blev tilkendt fuld erstatning af højesteret, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 1.

Både U 2002.2666 H og U 2002.2665 H illustrerer, at det beror på en konkret vurdering i forhold til, hvornår der er handlet culpøst, samt hvornår en frihedsberøvelse må anses for at være en påregnelig følge af den udviste adfærd. Det er forskelligt i de tre instanser, om der gives hel eller delvis nedsættelse af erstatningen, eller om erstatningen nægtes. Det væsentlige er imidlertid, hvordan højesteret når frem til to forskellige resultater på trods af, at anklagemyndigheden i begge sager påstår frifindelse for erstatning med udgangspunkt i U 1990.283 H. I begge sager har de erstatningssøgende handlet uden for grænserne for nødværge, jf. straffelovens § 13, stk. 1, men begge frifundet på grund af nødværge i exces, jf. straffelovens § 13, stk. 2. I begge sager tager højesteret udgangspunkt i, at den alvorlige karakter af stiklæsionerne ikke i sig selv kan føre til en fravigelse af udgangspunktet om fuld erstatning. Alligevel er erstatningskravet i U 2002.2666 H nedsat med halvdelen, hvorimod der i U 2002.2665 H tilkendes fuld erstatning. Højesteret har således taget udgangspunkt i de konkrete omstændigheder i

sagen, navnlig selve handlingen af nødværge i excès, jf. straffelovens § 13, stk. 2. Højesteret begrundet nedsættelsen af erstatningskravet i U 2002.2666 H i de omstændigheder, hvorunder knivstikket fandt sted. Det er ikke nærmere angivet i dommen, hvilke omstændigheder højesteret lagde vægt på. Ved en fortolkning af dette må der dog kunne argumenteres for, at højesteret har anset det for påregneligt, at dels angrebets farlighed ved et knivstik i hjertet, og dels døden indtræden for forurettede, vil kunne medføre frihedsberøvelse. Den afgørende forskel i henholdsvis U 2002.2666 H og U 2002.2665 H synes at være, at forurettede døde i U 2002.2666 H.¹⁰⁴ Nødværge i excès, jf. straffelovens § 13, stk. 2, vil derfor kun udgøre egen skyld på baggrund af en konkret vurdering af sagens omstændigheder.

I situationer som netop omtalt vil det indebære, at erstatningssøgende har bevæget sig nær grænsen af det kriminelle ved at overskride grænserne for lovligt nødværge efter straffelovens § 13, stk. 1, men alligevel går straffri grundet ”skræk og ophidselse” efter straffelovens § 13, stk. 2. Det culpøse forhold består således i, at grænsen for lovligt nødværge efter straffelovens § 13, stk. 1 er overskredet.

Ovenstående betragtninger vedrørende højesterets vurderinger af de konkrete omstændigheder, herunder angrebets farlighed og skadens indtræden, kan understøttes af nyere praksis. I TfK 2012.409 V blev E angrebet i sin lejlighed af 4 gerningsmænd, hvor E havde stukket den ene i halsregionen med en kniv, der var sat fast for enden af et støvsugerrør. E blev ligeledes frifundet som følge af nødværge i excès, jf. straffelovens § 13, stk. 2. Landsretten nedsatte erstatningen med det halve begrundet i, at E selv havde givet anledning til frihedsberøvelsen ved at have tilvirket et farligt våben for at anvende det i situationen. Dommen illustrerer endvidere, at anklagemyndigheden ikke, som i U 1990.283 H, kan fastholde nægtelse af erstatning begrundet i forholdets alvorlige karakter. Erstatningen kan derimod kun nedsættes på baggrund af en konkret vurdering af forholdets karakter.

Udover nødværge i excès-situationer efter straffelovens § 13, stk. 2, er der restriktiv retspraksis på området. Dette kan skyldes, at en nedsættelse af/eller nægtelse af erstatning efter en frifindelse som følge af en restriktiv fortolkning af straffebestemmelserne, kan stride imod uskyldsformodningen. Situationen kan netop være udtryk for, at anklagemyndigheden og domstolene ikke respekterer den frifindende dom, idet den erstatningssøgende stadig vil anses for skyldig i forholdet.¹⁰⁵

4.2.2 Udvist uforsigtighed

Ifølge udvalget i betænkning nr. 801/1977, indebærer den næste underkategori følgende:

---

¹⁰⁴ Reckendorff, Jan, m.fl., Egen skyld ved erstatning for strafforfølgning, s. 155.

¹⁰⁵ Reckendorff, Jan, m.fl., Egen skyld ved erstatning for strafforfølgning, s. 152.

”B) »Uforsigtighed«. Sigtede udviser en adfærd, der må påregnes at medføre risiko for sigtelse og anholdelse eller varetægt.”¹⁰⁶

Heraf kan udledes, at nedsættelse af/eller helt bortfald af erstatning ikke omfatter situationer, hvor sigtede bevæger sig nær grænsen for det kriminelle, men derimod ved sin adfærd optræder uforsigtigt, og som må påregnes at kunne medføre risiko for sigtelse og enten anholdelse eller varetægtsfængsling.

Særligt narkotikasager er interessante i forhold til, hvorvidt den erstatningssøgende kan påregne, at dennes adfærd vil medføre risiko for sigtelse og senere anholdelse eller varetægtsfængsling. Det interessante i narkotikasagerne er, at det kan være vanskeligt at drage en klar grænse for, hvornår der er handlet culpøst.

I U 2005.1672 Ø havde E1 og E2 taget ophold ved en ubemandet hashbod, og få minutter senere blev de anholdt af politiet samt sigtet for overtrædelse af lov om euforiserende stoffer. Herefter opgav anklagemyndigheden påtalen, og både E1 og E2 blev løsladt efter 16,5 timers anholdelse. E1 og E2 fremsatte på denne baggrund erstatningskrav i medfør af retsplejelovens § 1018 a, hvilket både statsadvokaten og Rigsadvokaten ikke imødekom på grund af egen skyld. De erstatningssøgende gjorde gældende, at der skal en høj grad af uforsigtighed til, før retten til erstatning skal bortfalde. Anklagemyndigheden gjorde gældende, at de erstatningssøgende måtte påregne en risiko for anholdelse, eftersom de pådrog sig en mistanke ved at opholde sig ved hashboden på en sådan måde, at politiet med rette måtte tro, at de havde tilknytning til hashboden og dermed salg af hash. Byretten gav anklagemyndigheden medhold og fandt således, at der forelå egen skyld begrundet i, at de erstatningssøgende befandt sig i hashboden og begge var klar over, at der blev solgt hash fra boden. Landsretten stadfæstede byrettens dom og udtalte videre, at de erstatningssøgende ved deres optræden i hashboden ikke skabte tvivl om for politiet, hvem der var ansvarlig for boden. Erstatning blev derfor nægtet efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. Det kan udledes af denne dom, at de erstatningssøgende således havde optrådt uforsigtigt ved at opholde sig på et sted, hvor der blev solgt hash. Derudover var de erstatningssøgende bekendt med salget, hvorfor de begge måtte kunne påregne risikoen for anholdelse.

U 2005.1672 Ø er i overensstemmelse med den hidtidige administrative praksis om, at der som udgangspunkt foreligger egen skyld, såfremt den erstatningssøgende opholder sig på en lokalitet, hvor der åbenlyst foregår narkotikakriminalitet, herunder handles, forbruges eller i øvrigt forefindes narkotika. Omvendt foreligger der ikke egen skyld i tilfælde af, at narkotikaen enten findes skjult eller

---

¹⁰⁶ Betænkning nr. 801/1977, s. 31.

den erstatningssøgende hverken vidste eller havde en mistanke om narkotikaen på lokaliteten.¹⁰⁷ På baggrund af dette må det således lægges til grund, at det afgørende er, hvorvidt erstatningssøgende er i god tro eller ond tro. Der vil foreligge egen skyld hos den erstatningssøgende ved ond tro.

Imidlertid ses et eksempel i praksis, hvor der kan stilles spørgsmålstegn ved, hvorvidt ovenstående administrative praksis følges fuldt ud. I U 2013.1829 H blev K og hendes samlever varetægtsfængslet og tiltalt for salg og besiddelse af amfetamin med henblik på salg heraf. Samleveren blev dømt, mens K blev frifundet. I øvrigt om sagens omstændigheder kan nævnes, at K vidste, at samleveren tog stoffer, vidste at samleveren opbevarede amfetamin, undlod at nævne det over for samleveren samt undlod at tage kontakt til politiet. Byretten nåede frem til, at K ikke havde udvist egen skyld på trods af, at K selv havde taget stoffer og boede sammen med samleveren velvidende, at samleveren opbevarede amfetamin. Landsretten stadfæstede byrettens dom og bemærkede i øvrigt, at der heller ikke under anholdelsen eller under efterforskningen kunne anses at foreligge mistankepådragende adfærd. I højesteret gjorde anklagemyndigheden gældende, at K måtte påregne en risiko for at blive sigtet og anholdt begrundet i, at K delte bopæl med sin samlever, som senere blev straffet for narkokriminalitet, at K flyttede ind sammen med sin samlever forud for anholdelsen, at K fandt amfetaminen gemt i fryseren og dermed var bekendt med samleverens handlinger, at K selv forbrugte amfetamin som hun fik af sin samlever, og at K ikke på noget tidspunkt reagerede over for samleveren. Højesteret udtalte i denne sammenhæng:

*"Højesteret tiltræder, at K ikke har udvist culpøs adfærd og dermed egen skyld, alene som følge af at hun var vidende om, at hendes kæreste på deres fælles bopæl opbevarede en større mængde amfetamin, og at hun trods denne viden undlod at foretage sig noget. Højesteret tiltræder endvidere, at der ikke i øvrigt er forhold ved K's adfærd inden anholdelsen eller under efterforskningen, der kan anses for mistankepådragende. Højesteret tager herefter K's principale påstand til følge."*¹⁰⁸

Højesteret nåede således frem til, at det at bo med en samlever, der opbevarede amfetamin samt undladelsen af at foretage sig noget i sammenhængen, ikke udgjorde en culpøs adfærd og dermed egen skyld.

Udfaldet af U 2013.1829 H strider dermed imod det omtalte udgangspunkt efter administrativ praksis, hvorefter der foreligger egen skyld ved en viden om åbenbar narkokriminalitet på en given lokalitet. Det er netop dette, som anklagemyndigheden støtter sine anbringender på i sagen. K har i sagen været lige så meget bekendt med, at der foregår narkokriminalitet på lokaliteten, som E1 og E2 var i U 2005.1672 Ø. Spørgsmålet er, hvorfor udfaldet af de to domme ikke er ens. I U 2005.1672 Ø havde E1

¹⁰⁷ Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 35.

¹⁰⁸ U 2013.1829 H.

og E2 fremstået som sælgere for politiet ved at stå i en tom hashbod, og særligt for E2 pådrog denne sig også mistanke ved at forsøge at løbe fra politiet. I 2013.1829 H var fokuset på, hvorvidt K havde forholdt sig passiv ved at bo med samleveren, velvidende at denne var i besiddelse af og solgte amfetamin. Det særlige i dette tilfælde synes at være, at der foreligger et samlivsforhold, hvorefter højesteret muligvis kan have valgt at tillægge dette vægt i forhold til, om K bør handle i modstrid med sin samlevers interesser. Derudover havde K i øvrigt ikke inden anholdelsen eller under efterforskningen haft en mistankepådragende adfærd. Der kan således argumenteres for, at udfaldet af begge domme har været baseret på en konkret vurdering på baggrund af de samlede omstændigheder i sagerne. At højesteret når frem til et andet resultat behøver således ikke at være et udtryk for en praksisændring, men nærmere et udtryk for, at sagerne om egen skyld som nævnt bygger på en konkret vurdering.

I forlængelse af ovenstående problemstilling om, hvorvidt den erstatningssøgende har haft kendskab til et givent forhold, kan nævnes TfK 2009.208 V. E havde været varetægtsfængslet for narkokriminalitet og subsidiært hæleri, men frifundet for sidstnævnte, ved i sin kolonihave at have opbevaret 403.000 kr. fra en narkotikahandel. Af dette beløb blev der fundet 203.000 kr. i en jakke i et skab i E's kolonihavehus og 200.000 kr. nedgravet i haven. Landsretten udtalte vedrørende beløbet på 200.000 kr. nedgravet i haven, at tiltalte ikke havde kendskab til dette beløb. E's ukendskab til dette nedgravede beløb kunne derfor ikke udgøre en risiko for sigtelse med senere varetægtsfængsling for denne. Imidlertid fandt landsretten, at E havde holdt sig i bevidst uvidenhed med hensyn til beløbet på 203.000 kr., da det påhvilede E at søge oplyst, hvor beløbet stammede fra. Da E undlod dette, havde denne påført sig en sådan risiko for, at pengene kunne stamme fra kriminalitet, at E dermed selv havde givet anledning til frihedsberøvelsen ved at opbevare pengene. På denne baggrund blev erstatningen nedsat til halvdelen som følge af egen skyld i form af uforsigtighed, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. Dommen understøtter, at der ved vurderingen af, om der foreligger uforsigtighed, tages udgangspunkt i god tro og ond tro, og i dette konkrete tilfælde, hvorvidt erstatningssøgende har haft et kendskab til beløbet på 200.000 kr. Endvidere illustrerer dommen, at der påhviler den erstatningssøgende en handlepligt i form af at undersøge pengenes oprindelse i stedet for at forholde sig passiv. Konsekvensen ved at undlade at undersøge forholdet nærmere vil ellers udgøre uforsigtighed, da det vil være en påregnelig følge at blive sigtet og frihedsberøvet.

Et andet eksempel fra praksis, som kan udgøre uforsigtighed i egen-skyldsvurderingen, kan være at en tiltalt dømmes for en mindre lovovertrædelse end den, tiltalen lyder på. I TfK 2010.635 V blev E1-E3 frifundet for røveri efter straffelovens § 288, stk. 1, nr. 1, men i stedet dømt for tyveri, jf. straffelovens

§ 276. Det fandtes ikke bevist, at E1-E3 havde udøvet vold mod forurettede, men erkendte derimod, at de var gået hen til forurettede og stjålet effekter. Landsretten nægtede erstatning, eftersom E1-E3 selv havde givet anledning til frihedsberøvelsen, idet de havde stjålet effekter fra forurettede, som var værgeløs, og som havde ligget ned under forløbet. De måtte som følge af deres adfærd kunne påregne at blive frihedsberøvet. Dommen er et eksempel på, at en frifindelse for en grovere forbrydelse, end den der idømmes en sanktion for, ikke nødvendigvis skal begrunde erstatning, så længe frihedsberøvelsen må anses for værende en påregnelig følge af den udviste adfærd.

4.2.3 Anden mistankepådragende adfærd

Ifølge udvalget i betænkning nr. 801/1977, indebærer den tredje og sidste underkategori følgende:

”C) Sigtete udviser anden mistankepådragende adfærd.”¹⁰⁹

Ud fra ordlyden kan dette fortolkes som en opsamlingskategori, jf. ”anden mistankepådragende adfærd.” Derfor kan denne underkategori anses som al mistankepådragende adfærd, som hverken falder ind under underkategori A eller underkategori B, men som alligevel må anses for at udgøre en culpøs handling. I praksis har sondringen mellem ”uforsigtighed” og ”anden mistankepådragende adfærd” ingen betydning.

I AM 2020.01.20 B var E anholdt og fremstillet i grundlovsforhør, sigtet for overtrædelse af straffelovens § 114 c for at hverve til at begå terrorhandlinger omfattet af straffelovens §§ 114 eller 114 a. E havde ifølge sigtelsen til hensigt at indrejse i Syrien og tilslutte sig terrororganisationen Islamisk Stat eller forsøgt at fremme virksomheden for Islamisk Stat. E blev nægtet erstatning, og byretten lagde blandt andet vægt på, at E rejste sammen med to andre til Tyrkiet på enkeltbillet og at de andre medrejsende havde familie i Syrien tilknyttet Islamisk Stat. Byretten lagde til grund, at E på baggrund af disse omstændigheder måtte anse det for påregneligt, at E ud fra sin viden og kendskab til de medrejsende, kunne blive sigtet og frihedsberøvet. Endeligt lagde byretten vægt på E's adfærd i øvrigt forud for afrejsen til Tyrkiet bestående i, at E ryddede op på sit værelse. Derudover smed E personlige ting ud og modtog arabisk undervisning samt fulgte religiøse seminarier i moskeen. Dommen illustrerer således, at både ”påregnelighed” og ”anden mistankepådragende adfærd” kan tillægges vægt i egen-skyldsvurderingen i samme sag, og at det kan være vanskeligt at sondre mellem disse underkategorier.

I det følgende vil det imidlertid søges belyst, hvad der ud fra retspraksis selvstændigt kan udgøre ”anden mistankepådragende adfærd.”

---

¹⁰⁹ Betænkning nr. 801/1977, s. 31.

I U 2011.1604 H blev E i 2007 varetægtsfængslet som sigtet for forsøg på manddrab, men blev tiltalt for grov vold i forening med sin søn ved på et parkeringsareal at have stukket forurettede C med en kniv adskillige gange i både ryg, bryst og maveregion. E havde i forbindelse med voldsepisoden befundet sig på gerningsstedet med en blodig kniv i hænderne. Derudover optrådte E ophidset og aggressivt samt fremsatte trusler over for forurettede. Senere fægtede E med en kniv gennem døren til en frisørsalon, hvor forurettede befandt sig. E blev i både byret og landsret frifundet, da det ikke fandtes bevist, at han havde stukket forurettede med en kniv eller i øvrigt havde medvirket til sin søns forbrydelse på trods af besiddelsen af kniven. E fremsatte på denne baggrund et erstatningskrav. Anklagemyndigheden afviste imidlertid kravet med den begrundelse, at der forelå egen skyld grundet den udviste adfærd på gerningsstedet, og at denne adfærd måtte anses for at være af væsentlig betydning for frihedsberøvelsen. Anklagemyndigheden lagde dermed vægt på, at mistanken blev rettet mod E som følge af E's adfærd. E indbragte på denne baggrund sagen for byretten. Byretten gav E medhold på baggrund af, at E ikke kunne anses for at have deltaget i voldsudøvelsen over for C, og at E af disse grunde ikke kunne anses for at have handlet culpøst. Endvidere kunne besiddelsen af kniven kun anses for mistanke om trusler og ikke voldsudøvelsen, hvilket ikke kunne begrunde en frihedsberøvelse. Landsretten nåede imidlertid til det modsatte resultat. Landsretten fandt, at E selv havde givet anledning til varetægtsfængslingen på grund af sin egen adfærd på gerningsstedet, herunder at E optrådte aggressivt i forbindelse med voldsepisoden. Derudover fremsatte E trusler over for forurettede og skiftede forklaringer under efterforskningen. Højesteret stadfæstede landsrettens afgørelse, hvorefter E blev nægtet erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 3, idet han selv fandtes at have givet anledning til frihedsberøvelsen.

Det kan udledes af dommen, at E's adfærd ved at være i besiddelse af en blodig kniv, hans aggressive optræden og de øvrige omstændigheder udgjorde anden mistankepådragende adfærd. Det måtte på denne baggrund have stået E klart, at mistanken ville blive rettet mod ham. Dommen er således et eksempel på, at der kan nægtes erstatning på baggrund af, at det ud fra konkrete omstændigheder ligner, at den erstatningssøgende har begået forbrydelsen. Denne handling giver således politiet berettiget grund til at henlede opmærksomheden på den erstatningssøgende på baggrund af dette mistankegrundlag. Den erstatningssøgende kan derfor med denne adfærd påregne at blive sigtet og senere frihedsberøvet. Dommen illustrerer endvidere, at "anden mistankepådragende adfærd" grænser sig op ad "uforsigtighed."

Et lignende eksempel ses i TfK 2009.124/2 Ø, hvor E var sigtet for indbrudstyveri i forening med 3 andre. I forbindelse med anholdelsen smed E et ur fra sig, og gav på denne baggrund selv anledning til

anholdelsen. E nægtede herefter at afgive forklaring på trods af, at der var særlig anledning til at forklare sig. E afgav senere forklaring om uret uden dog at nævne navnet på den person, E havde fået uret af. Landsretten fandt, at E ved sin adfærd i forbindelse med anholdelsen og tiden efter, selv havde udvist en mistankepådragende adfærd, hvorefter erstatning blev nægtet, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. Dommen understøtter ovenstående betragtninger i den førnævnte dom, hvorefter den erstatningssøgende selv har udvist en adfærd, som må anses at være mistankepådragende, og dermed henleder politiets opmærksomhed på den erstatningssøgende.

4.3 Mistankepådragende adfærd under strafforfølgningen

Den anden tilfældegruppe i betænkning nr. 801/1977 er ”sigtedes mistankepådragende adfærd i forbindelse med strafforfølgningen”¹¹⁰ som behandles i det følgende sammen med sine underkategorier.

4.3.1 Afgivelse af urigtig tilståelse

Ifølge udvalget i betænkning nr. 801/1977, indebærer den første underkategori følgende:

”D) Urigtig tilståelse.”¹¹¹

Det er ikke nærmere fastlagt i betænkning nr. 801/1977, hvordan begrebet ”urigtig tilståelse” skal fortolkes. Der kan dog søges fortolkningsbidrag retsplejelovens § 831, hvorefter en straffesag kan afgøres som en tilståelsessag, såfremt blandt andet tilståelsens rigtighed bestyrkes ved de i øvrigt foreliggende oplysninger.¹¹² En tilståelse i en straffesag har væsentlig betydning på trods af, at den ikke er eneafgørende for straffesagens udfald. En tilståelse vil gøre det mindre betænkeligt for retten at idømme den tiltalte skyldig.¹¹³

Der foreligger begrænset retspraksis på området, men et eksempel på urigtig tilståelse er AM 2017.06.08 Ø. I AM 2017.06.08 Ø havde E fremsat et erstatningskrav for uberettiget frihedsberøvelse ved at være anholdt og varetægtsfængslet som sigtet for blandt andet narkokriminalitet. Forud for anholdelsen foretog politiet en ransagning af en lejlighed, hvor E og 4 andre tilstedeværende befandt sig. Politiet fandt i forbindelse med ransagningen diverse ulovlige genstande som hash og en pistol. Herefter udtalte E spontant, at det var hans pistol. Denne spontane udtalelse fremkom i forbindelse med, at en betjent og et vidne talte om, at en anden person var anholdt med en pistol. Landsretten fandt, at E uopfordret tilstod besiddelse af pistolen og samtidig undlod at udtale sig eller forklare nærmere om de øvrige fund i lejligheden. Som følge af denne urigtige tilståelse blev E nægtet erstatning af landsretten, idet E selv havde givet anledning til frihedsberøvelsen.

---

¹¹⁰ Betænkning nr. 801/1977, s. 32.

¹¹¹ Betænkning nr. 801/1977, s. 32.

¹¹² Nielsen, Gorm Toftegaard, Straffesagens gang, s. 115.

¹¹³ Nielsen, Gorm Toftegaard, Straffesagens gang, s. 114.

AM 2017.06.08 Ø illustrerer således, at erstatningskravet kan nægtes helt ved en urigtig tilståelse, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. Spørgsmålet om nedsættelse af erstatning frem for at nægte erstatning helt har ikke været fremme i dommen. Dommen er for det første udtryk for, at nægtelse af erstatning, som følge af urigtig tilståelse, stadig anvendes som led i egen-skyldsvurderingen, på trods af den begrænsede praksis på området. Derudover illustrerer dommen, at urigtig tilståelse i sig selv er udtryk for en culpøs adfærd idet den erstatningssøgende har sat sig selv i positionen som skyldig i straffesagen, og dermed selv givet anledning til frihedsberøvelsen.

På baggrund af ovenstående synes forklaringen på den begrænsede praksis på området at være, at sager om nægtelse af erstatning som følge af urigtig tilståelse, ikke bliver indbragt for retten. Urigtig tilståelse udgør en sådan grad af egen skyld, at både anklagemyndigheden nægter at tilkende den erstatningssøgende erstatning samtidig med, at den erstatningssøgende formentlig efterfølgende erkender, at der ikke er udsigt til erstatning.

4.3.2 Undladelse af at rense sig for mistanke

Ifølge udvalget i betænkning nr. 801/1977, indebærer den anden underkategori følgende:

"E) Sigtede undlader at rense sig for mistanken."¹¹⁴

Undladelsen af at rense sig for mistanke skal ses i sammenhæng med udgangspunktet i dansk ret og menneskerettighedskonventionen, hvorefter ingen har pligt at medvirke sin egen domfældelse. Det følger endvidere direkte af retsplejelovens § 752, stk. 1, 1. pkt., at ingen har pligt til at udtale sig til politiet.¹¹⁵ På den ene side har den erstatningssøgende ikke pligt til at udtale sig som sigtet i en straffesag i medfør af retsplejelovens § 752, stk. 1, 1. pkt. På den anden side vil anklagemyndigheden have en interesse i at nedsætte eller nægtelse af retten til erstatning med henvisning til underkategorien i betænkning nr. 801/1977. Spørgsmålet er derfor, hvornår denne ret til ikke at udtale sig til politiet kan komme den erstatningssøgende til skade i forhold til egen-skyldsvurderingen efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 3.

Udgangspunktet er, at den erstatningssøgendes ret til ikke at udtale sig i medfør af retsplejelovens § 752, stk. 1, 1. pkt., ikke kan tillægges betydning i egen-skyldsvurderingen efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. Såfremt den erstatningssøgende vælger ikke at udtale sig i visse situationer, vil det imidlertid kunne få konsekvenser for retten til erstatning.¹¹⁶ Det vil kunne få konsekvenser i tilfælde, hvor den erstatningssøgende har haft en særlig grund til at rense sig for en konkret mistanke. En særlig grund til

---

¹¹⁴ Betænkning nr. 801/1977, s. 32.

¹¹⁵ Rørdam, Thomas, Forsvareren, s. 207.

¹¹⁶ Rørdam, Thomas, Forsvareren, s. 209.

at udtale sig som følge af konkret mistanke kan eksempelvis være tilfælde, hvor der er belastende telefonsamtaler omhandlende den erstatningssøgende.¹¹⁷ Et andet konkret eksempel kan illustreres med Vestre Landsrets ankedom af 6. januar 1999 (RA E 778/98)¹¹⁸ omtalt i Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2. Den erstatningssøgende var ved at flytte, da han blev standset af politiet i sin varebil. Den erstatningssøgende kunne ikke på politiets forespørgsel redegøre for, hvor de forskellige effekter i varebillen stammede fra. Derfor blev den erstatningssøgende anholdt og senere løsladt, eftersom det ikke var muligt at få en forklaring ud af den erstatningssøgende. Den erstatningssøgende gjorde gældende over for politiet, at det var politiets problem selv at finde ud af, hvor effekterne hidrørte fra. Anklagemyndigheden valgte at fravige udgangspunktet om ikke at tillægge retten til ikke at udtale sig betydning i egen-skyldsvurderingen efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 3.¹¹⁹ Anklagemyndigheden afslog erstatningskravet med følgende begrundelse:

*"Dette udgangspunkt fraviges imidlertid i praksis, hvis den pågældende har haft særlig anledning til at rense sig for en konkret mistanke, f.eks. på grund af fund af tyvekoster eller andre mistankepådragende effekter på hans person eller lignende, eller på grund af andre omstændigheder, der i særlig grad kan sætte den pågældende i forbindelse med den påsigtede handling."*¹²⁰

Sagen blev efterfølgende indbragt for landsretten. Landsretten lagde vægt på, at den erstatningssøgende havde haft særlig anledning til at besvare politiets spørgsmål om, hvor effekterne stammede fra grundet effekternes karakter. Som følge af dette blev den erstatningssøgende nægtet erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 3.¹²¹ Særlige grunde til at rense sig for mistanke kan således bestå i en konkret mistanke om en begået forbrydelse, hvor den erstatningssøgende er i besiddelse af effekter, der giver særlig anledning til at udtale sig til politiet.

Der vil i med udgangspunkt i retspraksis søges belyst, hvilke andre tilfælde, der kan give særlig anledning til at rense sig for mistanke.

I TfK 2010.651 Ø blev E den 5. februar 2008 anholdt på et hotelværelse, hvor der i en sikkerhedsboks i hotelværelset blev fundet ca. 4,5 kg. heroin. E nægtede sig skyldig i grundlovsforhøret og nægtede i øvrigt at udtale sig i. E blev herefter varetægtsfængslet. Senere i maj 2008 afgav E forklaring til politiet og den 15. september 2008 blev E frifundet i retten. E fremsatte herefter et erstatningskrav, som blev nægtet af byretten, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. Byretten fandt, at E ved at udtale sig senere i maj 2008, ikke fremkom med nye oplysninger, der ikke allerede forelå i grundlovsforhøret. E fandtes

¹¹⁷ Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 39.

¹¹⁸ Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 40.

¹¹⁹ Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 40.

¹²⁰ Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 40.

¹²¹ Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, s. 41.

herefter selv at have givet anledning til varetægtsfængslingen, eftersom E ikke fremkom med nye oplysninger, der kunne afkræfte sigtelsen mod ham. Senere stadfæstede landsretten resultatet i byretten. Dommen illustrerer først og fremmest, at den erstatningssøgende ved at blive belastet af beviser imod sig selv, giver anledning til at udtale sig i sagen. Derudover kan det af dommen udledes, at den erstatningssøgende ikke blot kan rense mistanken imod sig ved at fremkomme med oplysninger, der allerede er kendt i sagen. Den erstatningssøgende kan således kun rense sig for mistanke ved at fremkomme med nye oplysninger, der kan afkræfte sigtelsen imod sig.

I modsætning til ovenstående var der ikke grundlag for at afvise eller nægte erstatning for uberettiget varetægtsfængsling i TfK 2007.247/1 H. Der blev i A's kolonihavehus fundet 53,4 g heroin, og A blev på denne baggrund sigtet og anholdt for besiddelse af heroin med henblik på videresalg heraf. A blev imidlertid frifundet i retten, hvorefter A fremsatte et erstatningskrav for uberettiget frihedsberøvelse. Statsadvokaten nægtede at yde erstatning som følge af A's undladelse af at rense sig selv for mistanke ved at fremkomme med oplysninger om fundet af heroinen. Byretten tilkendte derimod A erstatning. Byretten fandt ikke, at der forelå fornødent grundlag for at antage, at A vidste eller bestemt formodede, hvem der havde gemt heroinen i A's kolonihavehus. Landsretten frifandt imidlertid anklagemyndigheden for erstatningskrav, men højesteret stadfæstede byrettens resultat. Det kan udledes af denne dom, at der kræves et konkret kendskab til det ulovlige forhold, før der kan være anledning til at rense sig for mistanke. Dette synes at være årsagen til, at byretten og højesteret når frem til et andet resultat end i TfK 2010.651 Ø. Spørgsmålet om, hvorvidt den erstatningssøgende i TfK 2010.651 Ø havde kendskab til heroinen var ikke til genstand for prøvelse i dommen. Det må dog lægges til grund, at heroinen tilhørte den erstatningssøgende, og at den erstatningssøgende dermed havde kendskab til heroinen. Retstilstanden må således være, at god tro om det ulovlige forhold ikke kan give anledning til at rense sig for mistanke. Det skyldes det åbenlyse forhold, at den erstatningssøgende ved ukendskab til et forhold ikke har mulighed for at fremkomme med oplysninger.

Spørgsmålet er, hvorledes den erstatningssøgende er stillet i tilfælde, hvor denne først udtaler sig til politiet, men senere nægter at udtale sig i sagen. I TfK 2010.1010 Ø blev E anholdt den 31. oktober 2007 på vej til et hotelværelse, som var reserveret til en kurer, der havde indført ca. 1 kg kokain fra Brasilien. E afgav i denne forbindelse forklaring til politiet, men nægtede at udtale sig i grundlovsforhøret. E blev varetægtsfængslet i ca. 5 måneder. E blev afhørt igen den 14. december 2007. E blev senere frifundet i retten for overtrædelse af straffelovens § 191. E krævede herefter erstatning, men dette blev nægtet af anklagemyndigheden under henvisning til, at E undlod at rense sig for mistanke og dermed havde udvist egen skyld, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. Landsretten fandt ikke,

at E havde undladt at søge at rense sig for mistanken, som tilstedeværelsen på hotelværelset gav anledning til. Landsretten lagde vægt på E's forklaring til politiet i forbindelse med anholdelsen den 31. oktober 2007, som senere blev uddybet den 14. december 2007. E havde således ved at udtale sig i disse to sammenhænge søgt at rense sig for mistanken mod ham. E's undladelse af at udtale sig i grundlovsforhøret kunne således ikke begrunde nedsættelse eller nægtelse af retten til erstatning, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. På baggrund af denne dom kan det lægges til grund, at den erstatningssøgendes undladelse af at udtale sig i ét tilfælde ikke i sig selv kan udgøre *"undladelse af at rense sig for mistanke."* Dette forudsætter, at den erstatningssøgende i andre sammenhænge har udtalt sig og disse forklaringer i øvrigt er sammenhængende.

Endvidere kan det give anledning til at rense sig for mistanke, såfremt den erstatningssøgende er blevet udpeget som gerningsmand af vidner. I AM 2010.07.01 Ø2 E2 anholdt og sigtet for blandt andet forsøg på manddrab efter straffelovens § 237, jf. § 21, ved at have forsøgt at dræbe forurettede med skud. E2 blev udpeget af forurettede som gerningsmænd til forbrydelsen. E2 nægtede sig skyldig og nægtede at udtale sig til politiet under afhøringen og tilsvarende i grundlovsforhøret. E2 blev varetægtsfængslet som følge af, at han blev identificeret som gerningsmand af forurettede. E2 undlod stadig at udtale sig under fristforlængelsen selv om E2 havde lejlighed hertil. Landsretten fandt på denne baggrund, at E2 havde haft en særlig anledning til at udtale sig om mistankegrundlaget, idet E2 var udpeget som gerningsmand af forurettede. Erstatning blev derfor nægtet, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3.

Hvorvidt en erstatningssøgende i et bandemiljø kan undlade at rense sig for mistanke ud fra en norm om, at bandemedlemmerne ikke afgiver forklaring om hinanden, er fremme i TfK 2000.546 Ø. I TfK 2000.546 Ø blev et medlem af Bandidos anholdt og sigtet for blandt andet manddrab efter straffelovens § 237, som led i en rockerkrig. E4 blev anholdt på den ejendom, hvor den bil, hvorfra skuddene var blevet affyret fra, var kørt hen efter drabet. Derudover var det den ejendom, hvor rockerne holdt til på mordaftenen. Ved anholdelsen havde E4 krudtslam på den ene hånd, men nægtede at udtale sig om sin færden og iagttagelser omkring gerningstidspunktet. E4 sad varetægtsfængslet i en periode, hvorefter anklagemyndigheden påtaleopgav forholdet. E4 blev i byretten nægtet erstatning begrundet i blandt andet:

"Uanset erstatningssøgende i sin forklaring har anført, at der var op til 15 personer i løbet af aftenen på ejendommen og at man kom og gik, finder domsmandsretten særligt under hensyn til både han og ejeren af gerningsbilen var medlemmer

af »Bandidos«, at det ikke er sandsynligt, at erstatningssøgende ikke har haft et mere indgående kendskab til de øvrige personer og disses færden den pågældende aften.”¹²²

Byretten lagde således vægt på E4's tilknytningsforhold til rockerbanden, Bandidos, som i sig selv begrundede en særlig anledning for E4 til at udtale sig om de andre personers færden for at afkræfte mistanken mod sig selv. Byretten lagde i denne sammenhæng endvidere vægt på, at en norm i bandemiljøet om ikke at udtale sig om andre bandemedlemmer, var uden betydning for E4's anledning til at rense sig selv for mistanke. Landsretten nåede frem til samme begrundelse og resultat, hvorfor E4 blev nægtet erstatning under hensyn til E4's undladelse af at rense sig selv for mistanke.

Det kan således udledes af TfK 2000.546 Ø, at den erstatningssøgende ikke kan undlade at rense sig selv for mistanke begrundet i en norm i et bandemiljø om, at bandemedlemmerne ikke afgiver forklaring om hinanden. Derudover kan den erstatningssøgendes tilknytningsforhold til et bandemiljø, sammenholdt med en undladelse af at udtale sig i trods belastede beviser mod denne, udgøre en undladelse af at rense sig selv for mistanke.

4.3.3 Usande forklaringer i øvrigt

Ifølge udvalget i betænkning nr. 801/1977, indebærer tredje og sidste underkategori følgende:

”F) Væklende og usandfærdige forklaringer i øvrigt.”¹²³

Denne underkategori er ikke nærmere beskrevet i betænkning nr. 801/1977. Ud fra en naturlig sprogforståelse af henholdsvis ”væklende forklaringer” og ”usandfærdige forklaringer” må de dog kunne sidestilles med skiftende forklaringer og urigtige forklaringer.

Ovenstående kan underbygges af AM 2011.06.20 V, hvor E i forening med X var tiltalt for voldtægt i medfør af straffelovens § 216, stk. 1. E forklarede indledningsvis til politiet ved anholdelsen, at E havde været sammen med forurettede seksuelt. Efterfølgende nægtede E sig skyldig både ved anholdelsen og i grundlovsforhøret. E valgte først at erkende forholdet under hovedforhandlingen og erkendte i denne sammenhæng, at E's to første forklaringer var usandfærdige. Landsretten fandt, at E ved sine usandfærdige og *skiftende forklaringer*, havde svækket sin egen troværdighed. Dermed havde E selv givet anledning til frihedsberøvelsen, hvorfor erstatning blev nægtet, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. Det væsentlige ifølge denne dom er, at den erstatningssøgende svækker sin egen troværdighed og dermed skaber tvivl om sin rolle i sagen.

---

¹²² TfK 2000.546 Ø.

¹²³ Betænkning nr. 801/1977, s. 32.

Ovenstående situation bygger således på, at den erstatningssøgende har afgivet usandfærdige forklaringer ved først at nægte sig skyldig og derefter erkende forholdet. En vaklende og usandfærdig forklaring vil derudover kunne bestå i, at den erstatningssøgendes forklaring ikke understøttes af de faktiske beviser i straffesagen. I TfK 2018.302 V var E1 og E2 varetægtsfængslet som sigtet for overtrædelse af straffelovens § 216, stk. 1, nr. 2, idet de skulle have haft samleje med en kvinde, selv om kvinden var i en påvirket tilstand og ude af stand til at modsætte sig handlingen. Både E1 og E2 blev frifundet, hvorefter de krævede erstatninger for uberettiget frihedsberøvelse. Erstatning blev nægtet i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 3, idet begge havde givet anledning til varetægtsfængslingen. E1 og E2 gjorde blandt andet gældende, at forholdet ikke var adækvat, da de begge var udlændinge. Landsretten lagde i denne forbindelse blandt andet vægt på, at E2 havde nægtet at have forsøgt at opnå samleje på trods af en dna-analyse af dennes underbukser, der viste det modsatte. Derudover forelå der uoverensstemmelse mellem E1 og E2's forklaringer. Endeligt kunne det ikke tillægges betydning i forhold til adækvans-vurderingen, at de begge var udlændinge. Derfor kan det tillige udledes af dommen, at den indbyrdes forklaring mellem flere erstatningssøgende også kan tillægges betydning i stedet for blot at tage udgangspunkt i forklaringen over for politiet og i retten. At den erstatningssøgende er udlænding, har ingen betydning i forhold til adækvans-vurderingen. Et culpøst forhold udvist af den erstatningssøgende, vurderes på samme måde uanset nationalitet, hvorfor det afgørende er adfærden og ikke nationaliteten.

Der stilles krav om, at frihedsberøvelsen skal være en direkte følge af den vaklende og/eller usandfærdige forklaring. Dette krav om kausalitet er naturligvis i overensstemmelse med, hvad der almindeligvis gælder som krav for, at der kan statueres egen skyld, som behandlet i afsnit 4.1. Spørgsmålet om kausalitet blev alligevel særdeles relevant i TfK 2014.521 Ø. E blev varetægtsfængslet som sigtet for drabsforsøg i en sag på baggrund af et vidne, der udpegede E som medgerningsmand. Der var afgivet forklaring af E om, at denne havde opholdt sig i Jylland i en given periode og at E ikke havde anvendt sin telefon. Det viste sig imidlertid, at E havde opholdt sig i Ibiza samt anvendt en telefon i den pågældende periode. E endte dog med at blive frifundet i byretten. E fremsatte på denne baggrund et erstatningskrav for uberettiget frihedsberøvelse, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. Byretten nægtede at yde E erstatning, idet E gav politiet urigtige oplysninger om sit opholdssted og om sin disposition over en telefon. Landsretten fandt derimod, at E på trods af at have afgivet urigtige oplysninger om sin færd og anvendelse af telefonen i den pågældende periode, ikke havde handlet culpøst. Landsretten begrundede dette med, at varetægtsfængslingen i det væsentligste ikke beroede på E's adfærd under sagen, men derimod beroede på vidnets udpegning af E som gerningsmand. Der

fandtes således ikke at være kausalitet mellem E's usandfærdige forklaring og varetægtsfængslingen. E blev derfor tilkendt erstatning i overensstemmelse med retsplejelovens § 1018 a, stk. 1.

4.4 Adfærd som i særlig grad indicerer en fængslings- eller anholdelsesgrund

Den tredje og sidste tilfældegruppe i betænkning nr. 801/1977 er "sigtede udviser adfærd, der i særlig grad indicerer en fængslings- eller anholdelsesgrund."¹²⁴ Ifølge udvalget i betænkningen vil denne tilfældegruppe også medføre en styrkelse af mistanken mod den erstatningssøgende. Eksempelvis vil særligt "kollusionsforsøg" være kombineret med "usandfærdige forklaringer" fra den erstatningssøgendes side.¹²⁵ Hvilken styrkelse af mistanke denne tilfældegruppe kan indebære, undersøges i det følgende ved en gennemgang af underkategorierne.

4.4.1 Unddragelse af strafforfølgning

Ifølge udvalget i betænkning nr. 801/1977, indebærer den første underkategori følgende:

*"G) Unddragelsesforsøg."*¹²⁶

Udvalget i betænkningen er sparsomt omkring beskrivelsen af denne underkategori. Begrebet "unddragelsesforsøg" kendes ligeledes fra strafferetsplejen, herunder nærmere som en varetægtsfængslingsgrund, jf. retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 1. Et unddragelsesforsøg skal ikke anses som sigtedes erkendelse af at have begået en forbrydelse. Imidlertid skaber en unddragelse af strafforfølgning en mistanke mod sigtede, som dermed kan anses som en erkendelse af et strafferetligt ansvar.¹²⁷

I TfK 2012.37/1 Ø blev E nægtet erstatning for uberettiget frihedsberøvelse grundet flugt fra politiet, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. Ved politiets ankomst løb E ind i en lejlighed, hvor han havde set, at der blev opbevaret tyvekoster. Herefter hoppede E ud ad vinduet og løb fra stedet. Byretten nåede frem til, at det ikke var påregneligt for E, at flugten fra politiet ville medføre anholdelse, sigtelse og varetægtsfængsling, hvorfor E blev tilkendt erstatning, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 1. Landsretten nåede til det modsatte resultat og fandt det således påregneligt, at E's flugt ville medføre frihedsberøvelse. Det kan dermed udledes at denne dom, at flugt fra politiet udgør "unddragelsesforsøg." Dette kan begrundes med, at en flugt fra politiet skaber en mistanke, hvorefter politiet er nødsaget til at frihedsberøve den pågældende med henblik på at sikre dennes tilstedeværelse.

---

¹²⁴ Betænkning nr. 801/1977, s. 32.

¹²⁵ Betænkning nr. 801/1977, s. 32.

¹²⁶ Betænkning nr. 801/1977, s. 32.

¹²⁷ Reckendorff, Jan, m.fl., Egen skyld ved erstatning for strafforfølgning, s. 158.

Et yderligere eksempel ses i TfK 2014.657 V, hvor R og A umiddelbart efter at have fundet den afdøde F valgte at forlade Danmark uden at underrette myndighederne om dødsfaldet. Det var dog uklart, om det på dette tidspunkt stod R og A klart, at F var død som følge af en forbrydelse. Flugten var under alle omstændigheder stadig egnet til at vække mistanke om, at R og A havde taget del i drabet på F. R og A blev især på baggrund af dette anholdt og varetægtsfængslet for overtrædelse af straffelovens § 246, jf. § 245, stk. 1. R og A blev frifundet i straffesagen, hvorefter de fremsatte et erstatningskrav i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 1. Både byretten og landsretten fandt, at R og A havde udvist egen skyld ved selv at give anledning til frihedsberøvelsen, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. Imidlertid fandt både byretten og landsretten, at erstatningskravet efter konkrete omstændigheder blot skulle nedsættes og ikke nægtes. Der blev netop i denne forbindelse lagt vægt på, at R og A optrådte loyalt, idet de frivilligt vendte tilbage til Danmark og meldte sig til politiet. Herefter afgav de forklaringer, der forblev uændrede, og som ikke var modstridende.

TfK 2014.657 V illustrerer, at en flugt til udlandet, efter at have fundet en død person, kan udgøre ”unddragelsesforsøg.” En sådan flugt kan virke mistænksom, idet flugten kan indicere, at den erstatningssøgende har taget del i forbrydelsen. Dette kan ske på trods af, at den erstatningssøgende ikke nødvendigvis er klar over, at den afdøde er død som følge af en forbrydelse. Endeligt illustrerer dommen, at en loyal og frivillig medvirken til opklaring af sagen fra den erstatningssøgendes side kan bidrage til, at erstatningen nedsættes frem for at nægtes, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3.

4.4.2 Kollusion med efterforskningen

Ifølge udvalget i betænkning nr. 801/1977, indebærer den anden underkategori følgende:

”H) Kollusionsforsøg.”¹²⁸

Der foreligger ligeledes ikke en nærmere beskrivelse af dette begreb i betænkning nr. 801/1977. Definitionen kan imidlertid findes i varetægtsfængslingsgrunden i retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3.¹²⁹ Ifølge retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, kan sigtede varetægtsfængsles, såfremt der er bestemte grunde til at antage, at sigtede vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen, navnlig ved enten at fjerne spor, advare andre eller ved at påvirke andre. Såfremt den erstatningssøgende forsøger at påvirke andre ved en sådan adfærd, er det således med til at styrke mistanken mod den erstatningssøgende.¹³⁰

---

¹²⁸ Betænkning nr. 801/1977, s. 32.

¹²⁹ Lund Poulsen, Jakob, m.fl., Straffeprocessen, s. 566-567.

¹³⁰ Reckendorff, Jan, m.fl., Egen skyld ved erstatning for strafforfølgning, s. 158.

Retspraksis er meget snæver på dette område. I betænkning nr. 801/1977 nævnes som eksempel VLT 1938, 291, hvor tiltalte opfordrede et hovedvidne til at mødes forud for vidnets afhøring i retten.¹³¹ Det kan på baggrund af denne utrykte dom udledes, at en opfordring til at mødes forud for en afhøring i retten med henblik på at påvirke vidnets forklaring eller samstemme forklaringer, kan udgøre forsøg på kollusion.

Derudover kan AM 2012.05.21 Ø nævnes som eksempel. Trods brevkontrol sendte E under sin varetagtsfængsling breve ud til vidner, som indeholdt detaljerede beskrivelser og anvisninger om, hvorledes vidnerne skulle forklare sig i retten. Derudover forsøgte E ligeledes at påvirke vidnerne telefonisk. Landsretten lagde på denne baggrund vægt på, at E åbenbart forsøgte at påvirke vidnernes forklaringer til sagen og derved vanskeliggøre forfølgningen af straffesagen. Dommen illustrerer, at både telefonisk og skriftlig påvirkning af vidner udgør kollusion. Dette skyldes, at den erstatningssøgende herved både påvirker og modarbejder politiets efterforskning i sagen.

4.4.3 Nægter at besvare identitetsspørgsmål

Ifølge udvalget i betænkning nr. 801/1977, indebærer den tredje og sidste underkategori følgende:

"1) Nægtelse af at besvare identitetsspørgsmål."¹³²

Denne sidste underkategori er ligeledes et eksempel på en underkategori, som ikke er beskrevet nærmere i betænkning nr. 801/1977. Det følger imidlertid af retsplejelovens § 750, stk. 1, 2. pkt., at enhver er pligtig på forlangende at opgive navn, adresse og fødselsdato til politiet og at en undladelse heraf straffes med bøde. De nævnte oplysninger i retsplejelovens § 750, stk. 1, 2. pkt. bestående af navn, adresse og fødselsdato, må siges at udgøre oplysninger om identitet. En nægtelse af at give politiet oplysningerne kan sanktioneres med bøde, jf. retsplejelovens § 750, stk. 1, 3. pkt. Derudover kan nægtelsen af at give politiet oplysningerne ligeledes medføre anholdelse efter retsplejelovens § 755 med henblik på at sikre identiteten på den pågældende.¹³³ Denne underkategori finder anvendelse på nægtelse af at give politiet oplysninger efter retsplejelovens § 750, stk. 1, 2. pkt., da den erstatningssøgende i så fald selv har givet anledning til frihedsberøvelsen. Dette kan understøttes af U 1959.949/1 Ø, hvor erstatning blev nægtet, idet den erstatningssøgende nægtede at opgive navn og adresse til politiet.

---

¹³¹ Betænkning nr. 801/1977, s. 32.

¹³² Betænkning nr. 801/1977, s. 32.

¹³³ Nielsen, Gorm Toftegaard, Straffesagens gang, s. 71.

Der ses ikke at være yderligere retspraksis på området. Dette kan formentlig skyldes, at denne underkategori ikke giver anledning til tvivl om, hvorvidt der foreligger egen skyld, idet der består en pligt i at opgive identitetsoplysningerne efter retsplejelovens § 750, stk. 1, 2. pkt.

4.5 Delkonklusion

Opsummerende skal retsplejelovens § 1018 a, stk. 3 om egen skyld anses som en undtagelsesregel til udgangspunktet om retten til erstatning efter enten retsplejelovens § 1018 a, stk. 1 eller retsplejelovens § 1018 a, stk. 2.

Begrebet egen skyld i retsplejelovens § 1018 a, stk. 3, fokuserer på den erstatningssøgendes udviste culpa (det dadelværdige moment). Derudover foreligger der krav om kausalitet og adækvans, hvorefter frihedsberøvelsen skal være en direkte følge af den erstatningssøgendes culpøse adfærd, samt at frihedsberøvelsen skal være påregnelig. Der vil ikke foreligge egen skyld, hvis adfærden er sket i frygt, forvirring eller undskyldelig misforståelse.

Betænkning nr. 801/1977 opremser en række tilfældegrupper, hvorefter der kan ske nedsættelse af/ eller nægtelse af retten til erstatning, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3.

Den første tilfældegruppe er ”sigtedes adfærd forud for strafforfølgingen.” Underkategorien ”bevægelse nær grænsen for det kriminelle” indebærer på baggrund af analyserne af retspraksis, at overskridelse af grænserne for lovligt nødværge efter straffelovens § 13, stk. 1, efter en konkret vurdering, kan udgøre et culpøst forhold. Dette kan ske i tilfælde af frifindelse for nødværge i exces efter straffelovens § 13, stk. 2. Det afgørende ved ”uforsigtighed” er, at den udviste adfærd må påregnes at medføre risiko for frihedsberøvelse. I forhold til ”anden mistankepådragende adfærd” synes der ikke at være den store forskel mellem denne underkategori og ”udvist uforsigtighed.”

Den anden tilfældegruppe er ”sigtedes mistankepådragende adfærd i forbindelse med strafforfølgingen.” I forhold til underkategorien ”urigtig tilståelse” er der begrænset praksis på området, men ikke desto mindre må denne underkategori anses for at være et sikkert moment i egen-skyldsvurderingen, som følge af den grove adfærd. Underkategorien ”undladelse af at rense sig for mistanke” skal ses i sammenhæng med retten til ikke at udtale sig, jf. retsplejelovens § 752, stk. 1, 1. pkt. Der kan dog være nærmere anledning for at rense sig for mistanke. Endeligt indebærer ”usandfærdige forklaringer i øvrigt”, at afgivelse af skiftende og urigtige forklaringer i sidste ende skaber tvivl om dennes troværdighed.

Den tredje og sidste tilfældegruppe er ”sigtede udviser adfærd, der i særlig grad indikerer en fængslings- eller anholdelsesgrund.” Den første underkategori ”unddragelse af strafforfølging” indebærer en

mistanke om, at den erstatningssøgende har taget del i forbrydelsen. Ved ”kollusion med efterforskningen” forstås ifølge retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, at forfølgningen af sagen vanskeliggøres ved den erstatningssøgendes fjernelse af spor, ved at advare vidner eller ved at påvirke vidneforklaringer. Den sidste underkategori ”nægter at besvare identitetsspørgsmål” skal fortolkes i sammenhæng med retsplejelovens § 750, stk. 1, 2. pkt., hvorefter der består en pligt til at oplyse formalia til politiet.

5 Konklusion

Det kan konkluderes, at en uberettiget frihedsberøvelse som udgangspunkt medfører, at der skal tilkendes erstatning, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 1. Denne adgang til erstatning er særdeles vigtig, idet en grov sigtelse og længere frihedsberøvelse kan krænke borgeren.

Fælles for adgangen til at kræve erstatning for uberettiget frihedsberøvelse efter både retsplejelovens § 1018 a, stk. 1 og retsplejelovens § 1018 a, stk. 2 gælder, at erstatningskravet falder inden for anvendelsesområdet for retsplejelovens kapitel 93 a. Betingelsen for at erstatningskravet falder inden for retsplejelovens kapitel 93 a er, at erstatningskravet skal være udsprunget som led i ”strafferetlig forfølgning.”

I forhold til adgangen til at kræve erstatning for uberettiget frihedsberøvelse efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 1, skal erstatningskravet rejses af den borger, som frihedsberøvelsen har været rettet mod. For det andet skal de materielle betingelser i retsplejelovens § 1018 a, stk. 1 være opfyldt. I denne forbindelse skal der foreligge objektivt ansvar, hvilket er det strengeste ansvarsgrundlag, idet politiet ifalder ansvar uanset skyld. Den erstatningssøgende skal derudover have lidt et tab, hvorefter der ydes erstatning for både økonomisk skade samt for lidelse, tort, ulempe og forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 1. Dernæst skal frihedsberøvelsen være en direkte årsag til tabet, og endeligt skal tabet være en påregnelig følge af frihedsberøvelsen. Udover de almindelige erstatningsbetingelser, skal der formelt foreligge en sigtelse eller også skal personen være dømt i sagen, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 1. Samtidig skal erstatningskravet ifølge bestemmelsen være en følge af en uberettiget anholdelse eller uberettiget varetægtsfængsling. Endelig skal den uberettigede frihedsberøvelse munde ud i enten en påtaleopgivelse eller frifindelse, medmindre frifindelsen skyldes den erstatningssøgendes utilregnelighed, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 1.

Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 2 kan tilkendes på baggrund af et fakultativt grundlag, såfremt betingelserne i retsplejelovens § 1018 a, stk. 1, ikke er opfyldt. Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 2 kan for det første tilkendes ud fra en proportionalitetsbetragtning. Proportionalitetsbetragtningen indebærer, at frihedsberøvelsen ikke står i rimeligt forhold til strafforfølgningens udfald, hvor erstatning her ydes på baggrund af en konkret vurdering. Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 2 kan derudover tilkendes på baggrund af en rimelighedsbetragtning, herunder såfremt omstændighederne i øvrigt taler herfor. Dette kan på baggrund af U 2002.1175 H eksempelvis være en krænkelse som følge af sigtelsen.

Det kan vedrørende erstatningens størrelse konkluderes, at erstatning for *ikke-økonomisk skade* som udgangspunkt tilkendes efter Rigsadvokatens årlige meddelelse om erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a, medmindre der foreligger særlige omstændigheder, jf. U 1997.776 H. Samlet om erstatningens størrelse kan konkluderes, at jo længere frihedsberøvelse, des højere er erstatningsbeløbet. Konkrete forhold kan begrunde forhøjelse af den takstmæssige erstatning, hvilket eksempelvis kan være grove sigtelser som drab og terror. Erstatning for *økonomisk skade* ydes derimod kun, hvis tabet anses for værende en følge af frihedsberøvelsen og tabet i øvrigt kan dokumenteres i fornødent omfang. Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse som følge af proportionalitetsbetragtningen efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 2 ydes i det omfang frihedsberøvelsen overstiger strafudmålingen med en vis procentdel.

Endvidere kan det vedrørende de processuelle erstatningsregler konkluderes, at den kompetente myndighed er statsadvokaten med Rigsadvokaten som klageinstans. Den erstatningssøgende skal overholde fristen på 2 måneder, for så vidt angår fremsættelse af erstatningskravet, medmindre forsinkelsen skyldes undskyldende omstændigheder, jf. retsplejelovens § 1018 e, stk. 2. I forhold til den erstatningssøgendes adgang til at klage, gælder der en frist på 4 uger efter retsplejelovens § 1018 e, stk. 4, medmindre der også her foreligger undskyldende omstændigheder, jf. retsplejelovens § 1018 e, stk. 5. Den erstatningssøgende skal ved indbringelse af erstatningskravet for retten være opmærksom på, at den administrative klageadgang skal være udtømt, jf. U 1979.958 Ø. Sammenfattende værner de processuelle erstatningsregler om den erstatningssøgende. Dette skyldes, at statsadvokaten pålægges det praktiske arbejde. Derudover behandles erstatningskravet efter straffeprocessens former. Endeligt er erstatningstaksterne gennemskuelige ved, at de er offentlige tilgængelige, hvorfor den erstatningssøgende kan forudse sin retsstilling.

Efter undtagelsesreglen i retsplejelovens § 1018 a, stk. 3 kan retten til erstatning enten nedsættes eller bortfalde helt, som følge af egen skyld. Ved egen skyld forstås, at den erstatningssøgende har udvist en culpøs adfærd, der udgør et dadelværdigt moment. Derudover skal frihedsberøvelsen både være en kausal og adækvat følge af den erstatningssøgendes culpøse adfærd. Nedsættelses- og bortfaldsgrundende efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 3, følger af betænkning nr. 801/1977 inddelt i forskellige tilfældegrupper.

Betænkning nr. 801/1977 nævner som det første ”sigtedes adfærd forud for strafforfølgningen.” Underkategorien ”bevægelse nær grænsen for det kriminelle” indebærer på baggrund af analyserne af retspraksis, at nødværge i exces efter straffelovens § 13, stk. 2 udgør egen skyld. Denne underkategori anvendes ikke længere i praksis, idet den kan være i strid med uskyldsformodningen. Ved

”uforsigtighed” forstås, at den udviste adfærd har medført en risiko for frihedsberøvelse ved for eksempel at opholde sig på gerningsstedet. Derudover kan det være ved at opføre sig på en mistænkelig måde eller såfremt den erstatningssøgende er bekendt med den kriminelle aktivitet på lokaliteten. Denne underkategori er sammenfaldende med ”udvist uforsigtighed.”

Betænkning nr. 801/1977 nævner for det andet ”sigtedes mistankepådragende adfærd i forbindelse med strafforfølgningen.” Underkategorien ”urigtig tilståelse” indebærer en grov adfærd som følge af, at den erstatningssøgende på urigtigt grundlag tilstår en forbrydelse, hvorfor denne må påregne at blive frihedsberøvet. Underkategorien ”undladelse af at rense sig for mistanke” forbindes med retten til ikke at udtale sig, jf. retsplejelovens § 752, stk. 1, 1. pkt. Der kan være nærmere anledning for at rense sig for mistanke, og dette skal angå nye oplysninger frem for allerede kendte, jf. TfK 2010.651 Ø. Ud fra analysen af retspraksis skal den erstatningssøgende rense sig for mistanke ved besiddelse af effekter, ved belastende telefonsamtaler, ved et banderelateret tilknytningsforhold, eller såfremt den erstatningssøgende er udpeget som gerningsmand. Endeligt indebærer ”usandfærdige forklaringer i øvrigt” en tvivl om den erstatningssøgendes troværdighed.

Den sidste tilfældegruppe er ”sigtede udviser adfærd, der i særlig grad indicerer en fængslings- eller anholdelsesgrund.” Den første underkategori ”unddragelse af strafforfølgning” kan bestå i enten flugt fra politiet eller en flugt til udlandet efter at have fundet en afdød person. Dette skaber et mistankegrundlag og varetægtsfængslingsgrundlag i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 1, hvorefter den erstatningssøgende må kunne påregne at blive frihedsberøvet. En loyal og frivillig efterfølgende medvirken til sagens opklaring vil imidlertid kunne begrunde nedsættelse af erstatningskravet frem for nægtelse af erstatning, jf. TfK 2014.657 V. Ved ”kollusion med efterforskningen” forstås ifølge retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, at forfølgningen af sagen vanskeliggøres ved blandt andet at påvirke vidneforklaringer. Dette kan på baggrund af analysen af en ellers noget snæver retspraksis ske både fysisk, telefonisk og skriftlig. Den sidste underkategori ”nægter at besvare identitetsspørgsmål” skal ses i lyset af retsplejelovens § 750, stk. 1, 2. pkt., hvorefter der består en pligt til at oplyse identitetsoplysninger til politiet. Der ses at være en snæver retspraksis på området, eftersom denne underkategori må antages ikke at give anledning til tvivl om, hvorvidt der foreligger egen skyld.

Samlet set bygger egen-skyldvurderingen efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 3 på en konkret vurdering af sagens samlede omstændigheder. Der kan dog ikke foreligge egen skyld, såfremt den udviste adfærd er sket i frygt, forvirring eller undskyldelig misforståelse. Dette kan således anses som en undtagelse til undtagelsen i retsplejelovens § 1018 a, stk. 3.

6 Litteraturliste

Lovgivning

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (Konventionen til beskyttelse af Menneskerettigheder og Grundlæggende Frihedsrettigheder)

Grundloven (Danmarks Riges Grundlov)

Retsplejeloven (lovbekendtgørelse nr. 1445 af 29. september 2020)

Straffeloven (lovbekendtgørelse nr. 1650 af 17. november 2020)

Forarbejder

Betænkning nr. 801/1977 om Erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning afgivet af det af justitsministeriet den 16. januar 1968 nedsatte udvalg

Folketingstidende 1977-78, Tillæg A

Folketingstidende 1994-95, Tillæg A

Cirkulære

CIRK 2021-01-01 nr. 9001 Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a

Cirkulæreskrivelse af 12. december 2005 om behandling af sager om erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a

Vejledninger

Anklagemyndighedens Årsberetning 1998-1999, bind 2, om erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning

Retspraksis

AM 2010.07.01 Ø2

AM 2011.06.20 V

AM 2012.05.21 Ø

AM 2017.06.08 Ø

AM 2020.01.20 B

TfK 2000.546 Ø

TfK 2007.247/1 H

TfK 2009.124/2 Ø

TfK 2009.208 V

TfK 2010.268/2

TfK 2010.477 V

TfK 2010.635 V

TfK 2010.651 Ø

TfK 2010.1010 Ø

TfK 2012.37/1 Ø

TfK 2012.409 V

TfK 2014.521 Ø

TfK 2014.657 V

TfK 2014.1153/2

TfK 2018.302 V

U 1959.949/1 Ø

U 1979.958 Ø

U 1987.706 V

U 1990.283 H

U 1993.123 H

U 1997.776 H

U 2000.532 H

U 2002.1175 H

U 2002.2665 H

U 2002.2666 H

U 2005.1672 Ø

U 2009.1339 Ø

U 2009.2095 H

U 2011.63 Ø

U 2011.1604 H

U 2012.276 H

U 2013.1829 H

Vestre Landsrets ankedom af 6. januar 1999 (RA E 778/98)

VL/T 1938, 291

Administrativ praksis

AM 2008.10.09 RA

AM 2009.12.15 RA

AM 2013.06.27 SA

Bøger

Bang Fuglsang Madsen Sørensen, Henning, Den europæiske arrestordre og retten til erstatning for frihedsberøvelse, 1. udgave, 2015, Karnov Group Denmark A/S

Bønsing, Sten, Almindelig Forvaltningsret, 3. udgave, 2013, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag

Evald, Jens, Juridisk teori, metode og videnskab, 1. udgave, 2016, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag

Henricson, Ib, Politiret, 6. udgave, 2016, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag

Jochimsen, Jørgen, Grundlovsforhøret, 2. udgave, 2015, Karnov Group Denmark A/S

Lund Poulsen, Jakob, m.fl., Straffeprocessen, 3. udgave 2018, Karnov Group Denmark A/S

Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, 1. udgave, 2014, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag

Nielsen, Gorm Toftegaard, Straffesagens gang, 6. udgave, 2016, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag

Rørdam, Thomas, Forsvareren, 1. udgave, 2012, Karnov Group Denmark A/S

Von Eyben, m.fl., Lærebog i erstatningsret, 8. udgave, 2015, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag

Artikler

Fuglsang Sørensen, Henning, Erstatning for økonomisk skade under uretmæssig varetægtsfængsling, 2012, Ugeskrift for Retsvæsen, s. 63-67

Fuglsang Sørensen, Henning, Dommeres habilitet i sager om erstatning for strafforfølgning, 2016, Ugeskrift for Retsvæsen, s. 139-145

Lund Madsen, Lasse, Er uheld og hændelige skader ikke omfattet af det objektive ansvar i retsplejelovens kapitel 93 a?, 2004, Ugeskrift for Retsvæsen, s. 268-276

Reckendorff, Jan, m.fl., Egen skyld ved erstatning for strafforfølgning, Juristen, nr. 4, 2016, s. 150-159

7 Bilag

7.1 Bilag 1

Skærmpoint af Anklagemyndighedens Vidensbase

ANKLAGEMYNDIGHEDEN

Viden & statistik

> Viden & statistik

> Statistik

Vidensbasen

> Ofte stillede spørgsmål

> Søg i Vidensbasen

> Vejledninger

> Hvidvask

Anklagemyndighedens vidensbase

I Vidensbasen finder du bl.a. Rigsadvokatmeddelelsen, der er det samlede dokument for Rigsadvokatens retningslinjer til anklagemyndigheden. Vidensbasen indeholder også retspraksis, praksisoversigter mv.

De afgørelser, der indgår i Vidensbasen, er et supplement til den trykte retspraksis. Vidensbasen udgør derfor ikke en udtømmende samling af anklagemyndighedens afgørelser.

Afgørelserne i Vidensbasen er typisk af nyere dato og er et udtryk for normalområdet for den pågældende type sag. Der indgår dog også andre typer afgørelser, hvis de indeholder særlige omstændigheder.

Du vil også kunne finde afgørelser af mere principiel karakter i Vidensbasen. Det kan eksempelvis være afgørelser, hvor der er taget stilling til uafklarede spørgsmål i forhold til en bestemmelses anvendelsesområde, fortolkning mv.

Besøg Anklagemyndighedens Vidensbase >

Søg i Vidensbasen

Søg anklagerfaglig viden i Anklagemyndighedens Vidensbase.

Søg direkte i Vidensbasen:

Skriv søgeord

Søg

Hjælp til søgning

Læs Quickguiden til søgning i Anklagemyndighedens Vidensbase >

(Skærmpoint 26-02-2021 kl. 12:00), <https://anklagemyndigheden.dk/da/viden>.

7.2 Bilag 2

Rigsadvokatens årlige vejledende takster til erstatning for uberettiget frihedsberøvelse

Straffeprocessuelle indgreb foretaget i:	2016	2017	2018	2019	2020	2021
<u>1. FRIHEDSBERØVELSE</u>						
a. Kortvarige anholdelser (op til og med 10 min.)	900 kr.	900 kr.	950 kr.	950 kr.	950 kr.	1.000 kr.
b. Frihedsberøvelse* op til ét døgn						
0-5 timer	2.600 kr.	2.600 kr.	2.700 kr.	2.800 kr.	2.800 kr.	2.900 kr.
5-10 timer	3.800 kr.	3.900 kr.	4.000 kr.	4.100 kr.	4.100 kr.	4.200 kr.
10-15 timer	5.000 kr.	5.100 kr.	5.200 kr.	5.400 kr.	5.500 kr.	5.600 kr.
15-24 timer	6.400 kr.	6.500 kr.	6.700 kr.	6.800 kr.	7.000 kr.	7.100 kr.
c. Frihedsberøvelse* i mere end et døgn						
Første døgn	6.400 kr.	6.500 kr.	6.700 kr.	6.800 kr.	7.000 kr.	7.100 kr.
Hvert påbegyndt efterfølgende døgn	800 kr.	800 kr.	850 kr.	850 kr.	850 kr.	900 kr.
d. Isolation**	1.000 kr.	1.100 kr.	1.100 kr.	1.100 kr.	1.100 kr.	1.200 kr.
e. Grove sædelighedssager	Taksten for frihedsberøvelse forhøjes med 50 %***					
f. Sager om drab, drabsforsøg og brandstiftelse, jf. strfl. § 180	Taksten for frihedsberøvelse forhøjes med 100 %***					

(Skærmprent 19-02-2021 kl. 11:43), CIRK 2021-01-01 nr. 9001 Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a, pkt. 5.

7.3 Bilag 3

Dokumentation for antal anslag omfattende al brødtekst, undtagen forside, fodnoter, abstract, indholdsfortegnelse og litteraturliste samt bilag

Ordoptælling

Statistik:

Sider 56

Ord 20.641

Tegn (uden mellemrum) 121.543

Tegn (med mellemrum) 142.080

Afsnit 268

Linjer 1.543

☐ Medtag fodnoter og slutnoter

Luk